

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**MOTIVACE MLADISTVÝCH PACHATELŮ
K TRESTNÉ ČINNOSTI**

Autor práce: Nad'a Mizerová, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Martin Černý, MBA

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2024

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Naďa Mizerová, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: **Motivace mladistvých pachatelů k trestné činnosti**

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: **Motivation of Juvenile Offenders for Criminal Activities**

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

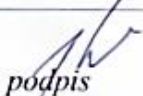

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Mgr. Martin Černý, MBA

Datum zadání bakalářské práce: říjen 2023

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat příčiny delikvence mladistvých pachatelů a zejména se zaměřit na motivy a motivaci, které vedou osoby této věkové skupiny k páchání především trestné činnosti a následné recidivě. Dílčím cílem práce je prostřednictvím rozhovorů s odborníky z oblasti bezpečnosti a sociální péče (Policie ČR, OSPOD) na území města Plzně identifikovat motivy a faktory, jež vedou pachatele k páchání trestných činů již v raném věku, v neposlední řadě potvrdit či vyvrátit předem stanovené hypotézy a následně vyhodnotit získaná data.

Student: Naďa Mizerová, DiS.	<i>datum</i> 25.11.2023	<i>podpis</i>
Vedoucí práce: Ing. Mgr. Martin Černý, MBA	19.10.2023	Ing. Mgr. Martin Černý, MBA Digitálně podepsal Ing. Mgr. Martin Černý, MBA Datum: 2023.10.19 08:38:58 +0200

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	27.11.2023 <i>datum</i>	<i>podpis</i>
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	28.11.2023 <i>datum</i>	<i>podpis</i>
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	7.12.2023 <i>datum</i>	<i>podpis</i>

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

Nad'a Mizerová, DiS.

Ráda bych vyjádřila své upřímné a hluboké díky Ing. Mgr. Martinovi Černému, MBA, za jeho neocenitelnou pomoc při vypracování mé bakalářské práce. Jeho vstřícnost, odbornost a vedení mi byly neocenitelnou oporou během celého procesu. Jeho cenné rady, podněty a připomínky nejen rozšířily mé odborné znalosti, ale také mi pomohly dosáhnout vyšší úrovně v mé práci.

ABSTRAKT

MIZEROVÁ, N. *Motivace mladistvých pachatelů k trestné činnosti: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2024. 72 s.
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Mgr. Martin Černý, MBA

Klíčová slova: motiv, mladistvý, pachatel, delikvence, kriminalita, prevence

Práce podrobně analyzuje závažné a stále aktuální téma kriminality mládeže, s důrazem na motivaci nezletilých pachatelů a faktory ovlivňující vznik delikventního chování. V úvodních kapitolách jsou definovány klíčové pojmy, jako jsou motiv, motivace, kriminalita a protiprávní činy. Následující části detailně pojednávají o faktorech, které přispívají k vzniku delikventního chování, charakteristice pachatelů a opatřeních zaměřených na kontrolu kriminality mládeže. V empirické části práce jsou prostřednictvím rozhovorů s odborníky z oblasti bezpečnosti a sociální péče identifikovány motivy a faktory vedoucí k trestné činnosti mladistvých. Cílem této analýzy je ověřit předem stanovené hypotézy a analyzovat získaná data.

ABSTRACT

MIZEROVÁ, N. *Motivation of Juvenile Offenders for Criminal Activities: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2024. 72 pgs. Supervisor: Ing. Mgr. Martin Černý, MBA

Keywords: motive, juvenile, offender, delinquency, crime, prevention

The thesis extensively analyzes the serious and still relevant issue of youth delinquency, with an emphasis on the motivation of juvenile offenders and the factors influencing the emergence of delinquent behaviour. The introductory chapters define key terms such as motive, motivation, crime, and unlawful acts. Subsequent sections delve into detail about the factors contributing to the emergence of delinquent behavior, the characteristics of offenders, and measures aimed at controlling youth crime. In the empirical part of the thesis, motivations and factors leading to juvenile delinquency are identified through interviews with experts in security and social care. The aim of this analysis is to verify predetermined hypotheses and analyze the acquired data.

Obsah

1	Cíl a metodika bakalářské práce	10
2	Základní pojmy	11
2.1	Motivace	11
2.2	Diverzita motivačních podnětů.....	11
2.3	Emoce	13
2.4	Právní rámec věkové trestní odpovědnosti dle současné legislativy ČR	14
2.4.1	Věková hranice trestní odpovědnosti v ČR dle zákona č. 40/2009 Sb. ...	14
2.4.2	Věková hranice trestní odpovědnosti v ČR dle zákona č. 218/2003 Sb. a trestní odpovědnost mladistvých	15
2.4.3	Dítě a nezletilý	16
2.4.4	Mladistvý	17
2.5	Právní aspekty deliktů mladistvých.....	17
2.5.1	Trestný čin.....	18
2.5.2	Čin jinak trestný	18
2.5.3	Provinění	18
3	Kriminalita mládeže	19
3.1	Majetková trestná činnost.....	20
3.1.1	Krádež	20
3.1.2	Poškození cizí věci	22
3.2	Násilná trestná činnost.....	22
3.2.1	Loupež.....	23
3.2.2	Vražda	24
3.3	Mravnostní trestná činnost	25
3.3.1	Znásilnění.....	25
4	Determinanty a podněty kriminality mladistvých.....	27
4.1	Exogenní faktory	27
4.1.1	Rodinné prostředí	27

4.1.2	Školní prostředí	29
4.1.3	Sociální interakce ve vrstevnickém prostředí	31
4.1.4	Média.....	32
4.2	Endogenní faktory	32
4.2.1	Biologické – genetické predispozice.....	32
4.2.2	Osobnostní faktory	33
5	Kontrola mládeže v rámci právního systému.....	34
5.1	Výchovná opatření	35
5.2	Ochranná opatření	35
5.3	Trestní opatření.....	36
5.4	Sociálně-právní opatření.....	37
5.5	Probační a mediační služba	38
5.5.1	Probační služba	38
5.5.2	Mediační služba	39
6	Realizace empirické části práce	40
6.1	Interpretace výsledků	40
6.2	Rozbor dat a grafické zobrazení	41
6.1	Hypotézy	54
6.2	Vyhodnocení hypotéz.....	55
6.3	Reflexivní zhodnocení výsledků a diskuze	56
	Závěr	58
	Seznam použitých zdrojů	60
	Seznam zkratk	63
	Seznam tabulek a grafů	64
	Seznam příloh.....	65

Úvod

Kriminalita mládeže představuje téměř nevyhnutelnou kapitolu současné společnosti, diskutovanou ze všech úhlů pohledu. Není to pouze sociálně patologický jev, nýbrž palčivá realita, která provází jak odborné debaty, tak i každodenní rozhovory laické veřejnosti. Tento problém se stal trvalým kriminologickým tématem, vyžadujícím neustálou a mimořádnou pozornost.

Dětská trestná činnost se stále častěji objevuje ve stále nižším věku, často ještě v období, kdy by se tyto mladé duše měly naplno věnovat hrám a bezstarostnému dětství. Avšak namísto toho se ocitají v prostředí pod tlakem komplexních vlivů, zahrnujících patologické jevy, nepochopení ze strany učitelů, rozvádějící se rodiče a komplikované mezilidské vztahy. Každý z těchto negativních faktorů funguje jako cihla ve spletité mozaice, po níž se mladí jedinci pohybují, formující tak jejich osobnost, ovlivňující citový a smyslový vývoj a v extrémních případech přispívající k vytváření kriminálního chování. Trestná činnost mládeže se vyznačuje specifickými rysy, odlišujícími ji od činů dospělých, a to nejen biologicky a psychologicky. Jejich činy často rezonují motivací za dosažením majetkového prospěchu s minimálním úsilím, bez ohledu na legitimitu použitých prostředků. Bohužel, tato forma kriminality nese stoupající míru agresivity, brutalizace a bezohlednosti.

Výběr této problematiky je důsledkem aktuálního společenského kontextu, kdy se problematika delikvence mladistvých stává stále naléhavějším tématem. Nejedná se pouze o profesní rozhodnutí, ale i osobní závazek, který pramení z minulosti autorky. Být svědkem trestné činnosti u mladistvého hluboce ovlivnilo její zájem o tuto problematiku, kterou se rozhodla podrobně analyzovat. Autorka využila osobních kontaktů a navázala na spolupráci s odborníky z Orgánů sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační služby na území města Plzně, kteří poskytli cenné informace a otevřeli dveře do této citlivé oblasti. Jejich bohaté znalosti a rozsáhlé zkušenosti nejen obohatily práci, ale také přinesly další perspektivu na tuto komplexní problematiku.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Bakalářská práce se zaměřuje na analýzu motivace mladistvých pachatelů k trestné činnosti z teoretického a praktického hlediska. Úvodní kapitoly definují klíčové pojmy, jako jsou motivace, emoce, dítě a nezletilý, včetně jejich věkových hranic. Následující části práce detailněji rozebírají různé formy delikvence a kriminality a zkoumají faktory, které tyto jevy ovlivňují. Dále prezentují opatření, která jsou ukládána v případech provinění u mladistvých pachatelů. Hlavním cílem této části je analyzovat původ a příčiny motivace mladistvých pachatelů k trestné činnosti a interpretovat tak aktuálnost této problematiky.

V navazující části se autorka zabývá realizací empirického výzkumu, který je rozdělen do dvou segmentů. Primární část se zaměřuje na detailní vyhodnocení dotazníkového šetření, zatímco sekundární část se detailně věnuje analýze provedených rozhovorů s vybranými specialisty na území města Plzně. Pro naplnění tohoto cíle autorka využila kvalitativní metody získávání dat. V další části si autorka vytyčila za úkol identifikovat shody a rozdíly v názorech odborníků a porovnat je s výsledky z dotazníkového průzkumu.

V závěrečné části práce autorka reflektivně zhodnocuje výsledky a rozvádí diskuzi, ve které navrhuje tři doporučení spojená s prevencí kriminality mládeže na základě empirické analýzy zkoumané problematiky.

2 Základní pojmy

V této části se autorka zaměřuje na definování klíčových pojmů, které jsou nezbytné pro následující kapitoly a celkové pochopení tématu této práce.

2.1 Motivace

Pod pojmem motivace rozumíme vnitřní duševní proces, který se projevuje v chování jedince a udržuje ho v neustálé aktivitě směřující k dosažení konkrétního cíle, což v některých případech může vést ke kriminálnímu jednání.

Slovo motivace má svůj původ v latinském slově „motus“, což znamená pohyb. Analýzou motivace se snažíme odpovědět na otázku, proč se jedinec choval tak, jak se choval, a jakým způsobem dosáhl konkrétního cíle. Tento vnitřní proces si jedinec může uvědomovat, ale může být také neuvědomělý.¹

Pavlovský rozlišuje dva druhy „hybných sil chování“, které nám pomáhají porozumět chování druhých lidí. Tyto hybné síly jsou motivace a incentive. Motivace jsou vnitřní pohnutky k jednání, jako jsou primární – biologické potřeby, sekundární – zájmy, touhy, fantazie a city, stejně jako sociální faktory. Na druhé straně jsou incentive vnější stimuly, které podněcují jedince k jednání, jako jsou lákavé příležitosti bez rizika odcizení určité věci nebo chování oběti před činem.² V psychologických typologiích obětí se často vyskytují i tzv. provokující oběti, což jsou jednotlivci, kteří neúmyslně přispívají ke vzniku kriminálního jednání. Analyzováním motivace můžeme lépe pochopit, jaké faktory ovlivňují rozhodnutí jednotlivců a jakým způsobem mohou tyto faktory vést k nežádoucím činům.

V neposlední řadě lze zdůraznit, že studium motivace je klíčové nejen pro kriminologii, ale také pro vývoj prevence kriminality a rehabilitačních programů, které mohou cíleně ovlivnit pohnutky jednotlivců a snížit tak riziko kriminálního chování.

2.2 Diverzita motivačních podnětů

„Motivace trestného činu je pro vyšetřování velmi podstatnou záležitostí. Jestliže objasníme motivaci pachatele, podaří se pravděpodobně zjistit, proč trestný čin spáchal, co ho k tomu vedlo.“³

¹ ČÍRTKOVÁ, L.: *Forenzní psychologie*. 2., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 81.

² PAVLOVSKÝ, P., *Soudní psychiatrie a psychologie*, 2001, str. 161.

³ GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, str. 20.

Motiv představuje vnitřní podnět, který pohání jedince k určitému chování. Tento termín zahrnuje psychologické faktory, jež stojí za akcemi, reakcemi a obecně jednáním člověka. Motivy jsou natolik významné, že poskytují důvod a smysl za jeho činnostmi, umožňují mu uspokojovat své osobní potřeby. Jde tedy o pohnutky, které formují a ovlivňují lidské jednání.

Motivy lze systematicky klasifikovat do tří hlavních skupin:

1. *Biologické motivy* (vrozené, primární, sebezáchovné) - Biologické motivy tvoří první skupinu pohnutek, které jsou vrozené a primární, zaměřené na sebezáchovu. Tyto motivy jsou spojeny s fyziologickými a cyklickými potřebami jedince. Mezi ně patří základní životní nezbytnosti, jako jsou nutriční potřeby, pití a spánek. Dále zahrnují motivy nezbytné pro přežití jedince a druhu, jako například potřebu sexuálního projevu, touhy, fantazie a potřebu poskytovat a přijímat rodičovskou péči. Biologické motivy jsou těsně spojeny s fyziologickými aspekty lidské existence.
2. *Psychické motivy* (sekundární, získané) - Psychické motivy představují druhou skupinu, která zahrnuje vnitřní pohnutky směřující k uchování vnitřní rovnováhy a duševní pohody. Mezi tyto motivy patří potřeba sebeurčení a stabilní identity, hledání smyslu života a dodržování vnitřních etických standardů. Psychické motivy zahrnují také tendence vyhledávat nové zážitky, rozptýlení, ověřování schopností řešení problémů a snahu řídit vlastní život. Tyto motivy mají hlubší souvislosti s individuální psychikou a mentálním blaho.
3. *Sociální (kulturní) motivy* (sekundární, získané) - Třetí skupinou jsou sociální nebo kulturní motivy, které ovlivňují mezilidské vztahy a prožívání jednotlivce ve společnosti. Sem patří potřeba dosáhnout úspěchu, vyhnout se neúspěchu, afiliace (sdružování se s ostatními), potřeba intimnosti (sdílení niterních pocitů) a potřeba moci. Některé z těchto motivů mohou být silně ovlivněny sociálním tlakem, což zahrnuje například potřebu vyhnout se úspěchu, kterou se někteří jedinci 'učí' předstírat. Sociální motivy odkazují na komplexní vztahy a interakce v rámci kulturního kontextu.⁴

⁴ PINK, H., Daniel, POHON., *Překvapivá pravda o tom, co nás motivuje!* Olomouc: Anag, 2011, str. 187.

Motivy můžeme rovněž kategorizovat na:

1. *Primární* – Zahrnují fyziologické a cyklické potřeby, jako je nutnost přijímat tekutiny, potravu a zajistit dostatečný spánek. Do těchto základních primárních motivů řadíme například instinkt a pud.
2. *Sekundární* – Sekundární motivy tvoří projev mozkové aktivity a nejsou přímo ovlivňovány fyziologickými procesy, přestože některé mohou ležet na pomezí obou kategorií, jako je sexuální potřeba. Tyto motivy mohou způsobovat konflikty, například mezi dvěma pozitivními motivy, když člověk chce věnovat čas dvěma aktivitám, ale nemá dostatek času. Na rozdíl od primárních motivů, které se zaměřují přímo na objekty pro uspokojení potřeb, sekundární motivy se soustředí na objekty, které usnadňují získání předmětů nezbytných pro uspokojení primárních potřeb. Jsou psychologického původu, odvozené z biologických motivů.⁵

„Motivy jsou všechny síly, které přímo či nepřímo uvádějí naše chování do pohybu...“⁶

2.3 Emoce

„Emoce nás přibližují ke světu a pak nás vracejí znovu k sobě.“⁷

Slovo "emoce" má svůj původ v latinském slovese "emovere", což znamená vzrušovat. Nicméně, Nakonečný (1997) tvrdí, že vychází z latinského slova "motio", což znamená pohyb a zahrnuje i fyziologickou reakci. Ačkoliv se slovo "emoce" a termín "cit" často zaměňují, oba se týkají prožívání různých stavů, jako jsou lítost, strach, láska, smutek, zoufalství, štěstí a další.⁸

Každý jedinec prožívá emoce individuálně, což závisí na mnoha faktorech, včetně situace, místa, času, lidí kolem nás a osobních charakteristik, jako je věk, pohlaví a společenské postavení. Emoce jsou subjektivní pocity nebo stavy, které vznikají v reakci na vnější či vnitřní podněty a projevují se skrze fyziologické reakce, mimiku, myšlenky a chování. V běžném životě nás každodenní interakce s různými lidmi a prostředími ovlivňují, což může mít různé důsledky pro naši duševní pohodu.

⁵ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: příručka pro studenty*. Praha: Portál, 2005. str. 185.

⁶ KOHOUTEK, Rudolf. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM, 2000. str. 123.

⁷ KELEMAN, Stanley. *Anatomie emocí: struktury lidské zkušenosti*. Praha: Portál, 2005, str. 127.

⁸ NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2000, str. 8, 9.

Tento kontakt může být jak pozitivní, přinášející radost a spokojenost, tak i negativní, vnímaný jako stres nebo hrozba. Emoce také hrají klíčovou roli v mezilidských vztazích a mají vliv na naše fyzické zdraví. Například dlouhodobý stres spojený s emocemi může přispět k různým zdravotním problémům. Můžeme říci, že porozumění, správa a zvládnutí emocí jsou důležité pro naše celkové zdraví a pohodu v životě. Kromě toho, že emoce ovlivňují naše vnímání, rozhodování a interakce s ostatními lidmi, hrají také klíčovou roli v našem individuálním rozvoji. Emoční inteligence, schopnost rozpoznávat, porozumět a efektivně řídit své a cizí emoce, má vliv na úspěch v osobním i profesním životě.

Nakonec lze podotknout, že emoce nejsou vždy negativní; mohou být silným motorem pro dosažení cílů a naplnění života. Například pozitivní emoce, jako radost, láska a nadšení, mohou posilovat naši odolnost vůči stresu a zlepšovat kvalitu života.

2.4 Právní rámec věkové trestní odpovědnosti dle současné legislativy ČR

V České republice je stanovena věková hranice trestní odpovědnosti na 15 let. Nicméně v této otázce probíhají stále diskuse ohledně možnosti snížení této hranice. Otevřeným tématem zůstává, zda by snížení věkové hranice trestní odpovědnosti přineslo pozitivní výsledky, a to jak z hlediska prevence, tak represivních opatření. Je klíčové zvážit potenciální důsledky a efektivitu případných změn v tomto směru. Je třeba vzít v úvahu, že nižší věková hranice trestní odpovědnosti by mohla poskytnout příležitost pro rehabilitaci a výchovné intervence namísto přísných trestů.

Zároveň však existuje obava, že snížení věkové hranice by mohlo vést k nejednoznačným výsledkům a komplikacím v oblasti soudního procesu a ochrany mladistvých.

2.4.1 Věková hranice trestní odpovědnosti v ČR dle zákona č. 40/2009 Sb.

Současnou regulaci věkové hranice trestní odpovědnosti v České republice můžeme najít v platném zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Konkrétně se týká ust. § 25, který jednoznačně stanovuje, že

„kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.“

Pro lepší porozumění tohoto ustanovení platí, že v případě trestněprávně relevantní události budou její trestněprávní účinky aktivní až od následujícího dne po dni, kdy k této události došlo.

To znamená, že den samotné události není brán v úvahu při vzniku trestněprávních důsledků. Konkrétně, pokud aplikujeme toto pravidlo na dosažení věkové hranice patnácti let a s tím spojený začátek trestní odpovědnosti, tento okamžik nastává až v den následující po dni dosažení patnáctých narozenin, tedy ve 24 hodinách od okamžiku dosažení této věkové hranice.⁹

2.4.2 Věková hranice trestní odpovědnosti v ČR dle zákona č. 218/2003 Sb. a trestní odpovědnost mladistvých

V této podkapitole věnované věkové hranici trestní odpovědnosti je nezbytné zkoumat problematiku trestní odpovědnosti mládeže a zohlednit specifické aspekty jejich postavení v trestním právu.

Zásadním pramenem, který tuto otázku řeší, je zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen ZSM). Zákon č. 218/2003 Sb. vstoupil v platnost od 1. ledna 2004 a doplňuje obecnou úpravu věkové hranice trestní odpovědnosti, kterou nalezneme v trestním zákoníku. Zajímavým rysem tohoto právního aktu je jeho zaměření na vyvíjející se dospívající jedince, kteří ještě nejsou plně vyzrálí, což vyžaduje od soudů a jiných orgánů odpovídající postupy při řešení kriminality mládeže. V oblasti osobní působnosti upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže situace jak mladistvých, tak dětí mladších patnácti let. Klíčovým prvkem při řešení kriminality mládeže je prevence a restorativní přístup, který se odlišuje od klasického represivního přístupu k dospělým pachatelům.¹⁰

ZSM upravuje trestní odpovědnost mládeže, ukládání opatření za protiprávní činy a řízení ve věcech mládeže. Tato úprava má za cíl vytvořit podmínky pro sociální a duševní rozvoj mladistvých a zabývá se specifiky trestní odpovědnosti v přechodném období od patnácti do osmnácti let, kdy mluvíme o tzv. relativní trestní odpovědnosti.¹¹ Jedním z klíčových pojmů ve vztahu k mládeži je rozumová a mravní vyspělost.

⁹ DRAŠTÍK, A. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer a. s., 2015, str. 844 (§ 139 TrZ).

¹⁰ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 488, 489.

¹¹ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, str. 2 (§1 ZSM).

Tato vyspělost zahrnuje postupné nabývání schopnosti pojmově myslet a osvojování norem chování, což je důležité k hodnocení trestní odpovědnosti mladistvých.¹² Nedostatek této vyspělosti může být důvodem k osvobození mladistvého od trestní odpovědnosti, pokud není schopen rozeznat protiprávnost činu nebo ovládat své jednání.¹³ V praxi soudů pro mládež se při posuzování rozumové a mravní vyspělosti mladistvých často využívá znaleckých posudků, které provádějí odborníci v oblasti zdravotnictví a pedagogiky¹⁴. Tato opatření mají za cíl zajistit spravedlivý postup při posuzování trestní odpovědnosti mládeže. V případě, kdy soud pro mládež dospěje k závěru, že je mladistvý trestně odpovědný, následuje fáze výběru vhodného opatření za spáchané provinění. Tato opatření mohou být výchovná, ochranná nebo trestní a mají za cíl nejen potrestat, ale především výchovně působit na mladistvého s ohledem na jeho individuální vlastnosti a okolnosti. Tato tři opatření jsou vzájemně propojena vcelku komplexním způsobem, ale odlišují se svým charakterem, účelem a podmínkami pro jejich ukládání.¹⁵

Na lze konstatovat, že Zákon č. 218/2003 Sb. vytváří komplexní rámec pro postavení mládeže v trestním právu, s důrazem na prevenci, výchovu a individuální přístup k mladistvým pachatelům.

2.4.3 Dítě a nezletilý

V České republice je stanovena horní hranice trestní odpovědnosti dítěte na 15 let věku. Právní řád však není jednoznačně vymezen, co se považuje za dítě.

Ústava České republiky, v souladu s článkem 1 Úmluvy o právech dítěte, definuje dítě jako

„dítětem je každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“¹⁶

V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TrZ) dle § 126, který jednoznačně stanovuje, že

„dítětem se rozumí osoba mladší 18 let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.“¹⁷

¹² JELÍNEK, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016, str. 54-55 (§ 25 TrZ).

¹³ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, str. 218.

¹⁴ Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů* (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, § 58.

¹⁵ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, str. 23.

¹⁶ ČESKO. *Sdělení federálního ministerstva zahraničí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, 1991, částka 22/1991*. str. 2-3.

¹⁷ NOVOTNÝ, F. *Trestní zákoník 2010*. Praha: Eurounion, 2010, str. 37.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže ve znění pozdějších právních předpisů, stanoví, že pokud jiný zákon (např. TrZ) neurčuje jinak, pak se za dítě považuje osoba mladší 18 let.¹⁸

2.4.4 Mladistvý

Pod tímto pojmem označuje právní řád České republiky věkovou kategorii fyzických osob, které jsou definovány v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže jako

„osoba, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku.“¹⁹

Trestný čin spáchaný mladistvým pachatelem se nazývá provinění.

„Pachatelem provinění může být podle našeho trestního práva pouze osoba fyzická, která je v době činu přičetná, dovršila patnáctý rok věku, je rozumově a mravně vyspělá. Nepřičetností se rozumí stav, kdy někdo pro duševní poruchu, která je zde v době spáchání činu, nemůže buď rozpoznat, že jeho jednání je pro společnost nebezpečné anebo nemůže své jednání ovládat (stačí nedostatek jedné z těchto schopností). U osob, které v době spáchání trestného činu nedovršily 15 let věku, je trestní odpovědnost vyloučena, jak stanoví §11 trestního zákona.“²⁰

2.5 Právní aspekty deliktů mladistvých

V právním kontextu mládeže se často užívá termín „protiprávní čin“ jako obecný termín, který zahrnuje trestné činy, provinění a činy, které jsou jinak trestné. To je specifikováno v § 2 odst. 2 písm. a) ZSM. Jinými slovy, když hovoříme o protiprávním činu v této souvislosti, máme na mysli celou škálu deliktů, která zahrnuje trestné činy, provinění a činy, které by jinak byly považovány za trestné. Tato klasifikace je důležitá pro právní rámec a posuzování jednání mladistvých v soudnictví ve věcech mládeže.

¹⁸ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. str.17.

¹⁹ Tamtéž, str. 17.

²⁰ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. Praha: Linde, 2004, str. 13.

2.5.1 Trestný čin

Trestný čin definuje náš zákon jako „protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“²¹

2.5.2 Čin jinak trestný

Teorie pojímá čin jinak trestným jako takový, který v konkrétním případě není trestný, i když by za jiných okolností a pod jinými podmínkami mohl být považován za trestný.²²

„Čin jinak trestný je takovým činem, který by za normálních okolností byl podle trestního zákona trestným činem, ale není zde naplněn některý z formálních znaků skutkové podstaty trestného činu nebo zde není naplněn stupeň společenské nebezpečnosti pro společnost. Jedná se o děti, které nedosáhly 15 let svého života a o mladistvé, kteří nedosáhli takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohli rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost.“²³

2.5.3 Provinění

Provinění označuje spáchání trestného činu mladistvým, přičemž se jedná o pouhou verbální diferenciaci výrazu ve vztahu k mladistvým, přestože samotná koncepce trestného činu a provinění zůstává identická, ZSM nedává žádnou specifickou definici skutkové podstaty provinění. Mladistvý není obviněn z trestného činu, ale dopouští se provinění. Pokud není v ZSM uvedeno jinak, hodnotí se provinění podle ustanovení TrZ. Na rozdíl od trestných činů, které se dělí na zločiny a přečiny, se provinění nerozlišuje tímto způsobem.

„Proviněním je míněn trestný čin spáchaný mladistvým, přičemž stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost musí být větší než malý.“²⁴

²¹ NOVOTNÝ, F. *Trestní zákoník*. Praha: Eurounion, 2010, str. 42.

²² JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. Praha: Linde, 2004, str. 6, 7.

²³ Tamtéž, str. 7 (§ 5 ZSM).

²⁴ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), částka 79/2003 § 6 odst. 1), 2).

3 Kriminalita mládeže

Kriminalitu, často označovanou jako zločinnost, odvozujeme z latinského slova "crimen" – zločin, a chápeme ji jako specifický případ deviace.²⁵ Jandourek definuje kriminalitu jako způsob chování porušující normy trestního práva. Tuto definici lze považovat za legální právní definici.²⁶

Tento sociálně patologický jev je považován za nebezpečný pro společnost, a to na základě toho, jakým způsobem byl trestný čin vykonán, jaké následky způsobil a jaké pohnutky vedly pachatele k jeho spáchání. Kriminalita mládeže je specifickým segmentem tohoto jevu, a stejně jako v případě ostatní kriminality. Pro hlubší pochopení problematiky kriminality mládeže je důležité rozlišit pojmy jako delikvence a prekriminalita.

Delikvence obecně označuje protiprávní jednání a zaměřuje se na skutky s odpovědností za náhradu škody.

Prekriminalita je specifickým typem kriminality mladistvých, kteří se dopouštějí činů, které by jinak byly trestné, a to zejména děti do věku 15 let.²⁷ Věková hranice kriminality mladistvých pachatelů se pohybuje mezi 15 a 18 lety.²⁸

Vymezení kriminality mládeže zahrnuje také kriminogenní faktory, které vedou mladé jedince k páčání trestných činů. Mezi tyto faktory patří příčiny, podmínky, záměry, motivace a další aspekty. Jsou to všechny jevy, které mohou usnadňovat nebo podporovat páčání trestných činů.²⁹ Kromě toho lze rozlišit obecnou a hospodářskou kriminalitu, kde majetková, násilná a mravnostní trestná činnost tvoří její hlavní složky. V rámci kriminality mládeže lze rozlišit zjevnou a latentní kriminalitu.

Zjevná kriminalita se projevuje prostřednictvím trestných činů, které jsou nahlášený policii ČR. Naopak, do *latentní* kriminality spadají neohlášené činy, které mohou zůstat utajeny, často z důvodu obav obětí nebo jejich stydlivosti. Charakteristickým projevem latentní kriminality jsou situace, kdy nejsou nahlášený případy znásilnění a domácího násilí.³⁰

²⁵ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, str. 11.

²⁶ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, str. 9.

²⁷ ZOUBKOVÁ, I., *Kontrola kriminality mládeže*, Dobrá Voda u Pelhřimova, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002, str. 167.

²⁸ NIKL, J., *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*, Praha, Policejní akademie České republiky, PA ČR, 2000, str. 100.

²⁹ ZOUBKOVÁ, I., *Kontrola kriminality mládeže*, Dobrá Voda u Pelhřimova, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002, str. 174.

³⁰ PROCHÁZKA, M., *Sociální pedagogika*, Praha, Grada Publishing, a.s., 2012, str. 131.

Terminologie v oblasti kriminality mládeže je odvozena z práva trestního, správního, občanského a rodinného, což ukazuje na komplexnost a multidisciplinární povahu této problematiky. K pojmu kriminality mládeže patří i důležité právní pojmy definované v zákoně o odpovědnosti mládeže, který vstoupil v platnost v roce 2004. Dále je nutné zdůraznit, že trestná činnost mládeže se odlišuje od trestné činnosti dospělých v několika aspektech. Mladiství pachatelé často jednají ve skupinách, a motivace k jejich činům může být ovlivněna duševním a tělesným vývojem, zkušenostmi a specifickými motivy.

3.1 Majetková trestná činnost

Majetková trestná činnost dominuje mezi delikventy v dětském a mládežnickém věku. Hlavním hnacím motivem mladistvých pachatelů je získání obohacení, a to jak finančně, tak i materiálně. Nejtypičtějším a nejčastěji se vyskytujícím trestným činem je krádež, která podle statistik představuje zhruba 70 % všech trestných činů spáchaných touto věkovou skupinou. Trestné činy namířené proti majetku lze rozdělit do dvou základních skupin.

První skupinu tvoří trestné činy, při nichž je patrný záměr pachatele dosáhnout obohacení. Sem patří krádež podle § 205 TrZ, zpronevěra podle § 206 TrZ, zatajení cizí věci podle § 207 TrZ podvody od § 209 TrZ po § 211 TrZ a další.

Druhou skupinu tvoří trestné činy, jejichž podstatou je záměrné poškození cizího majetku. Sem spadají například poškození cizí věci podle § 228/1 TrZ, sprejerství podle § 228/2 TrZ a další.

3.1.1 Krádež

Krádež patří mezi nejfrekventovanější a charakteristické formy majetkové trestné činnosti mládeže. Pachatelé jsou motivováni zejména touhou po finančním, materiálním nebo osobním obohacení. Tato forma trestné činnosti může být prováděna jednotlivci, ve dvojicích nebo ve skupinách. Nejčastěji se vyskytuje krádež prostá a krádež vloupáním. Mladí pachatelé přistupují k této trestné činnosti jak samostatně, tak ve spolupráci s ostatními. Krádež je prováděna s cílem získat okamžitý prospěch, a to buď přímým užíváním odcizených věcí nebo jejich následným prodejem. Vzhledem k charakteru této trestné činnosti často dochází k odcizování předmětů, které pachatelé momentálně potřebují, nebo si je oblíbili z důvodu svého věku.

Mezi běžné cíle patří kolébky automobilů, motocykly, moderní technologická zařízení, jako jsou mobilní telefony, televizory, ale také alkohol, tabákové výrobky a peněžní hotovost. Odcizené předměty následně mladiství pachatelé buď využívají pro svůj osobní prospěch, nebo je prodávají za účelem získání finančního užitku.

§205 Krádež

„(1) Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a a) způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou,

b) čin spáchá vloupáním,

c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí

d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo

e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 větší škodu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, nebo

c) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

(5) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu, nebo

b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312).

(6) Příprava je trestná.³¹

³¹ NOVOTNÝ, F., *Trestní zákoník 2010*. Praha: Eurounion, 2010, str. 381,382.

3.1.2 Poškození cizí věci

Poškození cizí věci tvoří druhý nejčtenější trestný čin, kterým se dopouštějí děti a mládež, a většinou vyplývá z aktů vandalství a sprejerství. Motivací za tímto jednáním je často touha zviditelnit se v očích skupiny, hledání ocenění a uznání, a také provokace. Typickými případy tohoto trestného činu jsou drobná poškození karoserie motorových vozidel, rozbitá okna či světlometry, demolice výloh podniků a sprejerství. Tuto trestnou činnost vykonávají jednotlivci, dvojice nebo i ve skupinách.

§228 Poškození cizí věci

„(1) Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Stejně bude potrestán, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na věci svědka, znalce nebo tlumočnicka pro výkon jejich povinnosti,

b) spáchá-li takový čin na věci jiného pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

c) spáchá-li takový čin na věci, která požívá ochrany podle jiného právního předpisu, nebo

d) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až šest let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu.“³²

3.2 Násilná trestná činnost

Násilná trestná činnost mladistvých se vyznačuje vysokou mírou použité brutality, často motivovanou skutečností, že oběť je fyzicky silnější. Tuto brutalitu mladiství využívají k eliminaci možné odpovědi na svůj útok.

³² NOVOTNÝ, F., *Trestní zákoník 2010*. Praha: Eurounion, 2010, str. 459.

Většina násilných činů mladistvých má za následek minimální majetkový prospěch v porovnání s újmou způsobenou poškozenému subjektu. Nejčastějším násilným trestným činem mládeže jsou loupeže, a to často po předchozím pečlivém plánování.³³ Násilná trestná činnost u mladistvých je charakteristická úmyslným použitím fyzického násilí nebo hrozbou násilí vůči jiným osobám. Cílem pachatelů může být obohacení se, například formou loupeže, nebo způsobení újmy na zdraví druhé osoby, včetně těžších trestných činů, jako je vražda. Tato forma kriminality tvoří přibližně 10 % ze všech zjištěných trestných činů mladistvých. Násilná kriminalita mladistvých se vyznačuje skupinovým jednáním. Delikventní aktivity mladistvých se často odehrávají ve skupinách vrstevníků, kteří mají vliv na formování hodnotového systému jednotlivce. Mladiství se nechávají snadno strhnout k delikventním činům kvůli touze po dobrodružství, vzrušení a módnosti.³⁴

V rámci násilné kriminality mladistvých lze zmínit i šikanu a domácí násilí jako aktuální kriminální jevy. Tyto formy násilného chování jsou ve společnosti rozšířené, a jejich frekvence může být podceňována. Faktory, které přispívají k násilné kriminalitě mladistvých, zahrnují psychické problémy, poruchy chování, nízký socioekonomický status, nedostatečné vzdělání, zneužívání v rodině a užívání alkoholu a drog v brzkém věku.³⁵

3.2.1 Loupež

Loupeže jsou méně časté než například krádeže, přestože představují pečlivě promyšlené činy, které jsou často spáchány organizovanými skupinami, jako jsou bandy nebo gangy. Osoby či skupiny pachatelů, které se dopustí loupeží, činí tak s úmyslem obohatit se cizím majetkem, často majetkového původu, za použití pohrůžek nebo násilí.

§173 Loupež

„(1) Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

³³ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, str. 30-32.

³⁴ MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Násilná kriminalita v nejisté době*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. str. 18.

³⁵ Novotný, O., Zapletal, J. a kolektiv, *Kriminologie – 2. přepracované vydání*, Praha: ASPI Publishing, 2004, str. 291, 292.

b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
c) způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo
d) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312).

(3) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.³⁶

3.2.2 Vražda

Vražda je v České republice považována za zvláště závažný zločin, který spočívá v úmyslném útoku na lidský život, což je nejcennější hodnota člověka. V případech mladistvých se tento trestný čin vyskytuje pouze v ojedinělých situacích, obvykle spojených s psychickou poruchou, kterou může vyvolat užívání alkoholu, drog nebo traumatické poškození mozku.

§140 Vražda

„(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.

(2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.

(3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2,

a) na dvou nebo více osobách,

b) na těhotné ženě,

c) na dítěti mladším patnácti let,

d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci,

e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,

f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,

³⁶ NOVOTNÝ, F., *Trestní zákoník 2010*. Praha: Eurounion, 2010, str. 304.

g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

h) opětovně,

i) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo

j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.

(4) Příprava je trestná.³⁷

3.3 Mravnostní trestná činnost

Tento druh trestné činnosti je u mládeže ojedinělý a vyskytuje se v minimálním počtu případů. Jeho podstatou je uspokojování pohlavních pudů formami a prostředky, které jsou v rozporu se společenskými normami. Nejtypičtějším a nejčastějším zločinem v této kategorii je znásilnění.

3.3.1 Znásilnění

U mladých pachatelů je často zaznamenáván sklon k uspokojování svých sexuálních pudů za použití násilí, vyhrožování násilím nebo způsobování závažných újem. Tito jedinci často projevují zájem o nové nebo první sexuální zkušenosti, které chtějí získat prostřednictvím interakce s fyzicky dospělejší osobou. Tento sklon může být způsoben nedostatečným povědomím o sexuálních vztazích, nízkou mírou empatie a sociálního porozumění a rovněž negativními zkušenostmi z předešlého života, jako je například týrání. Je klíčové poskytovat těmto jedincům vhodné vzdělání, pomoc a podporu, aby se naučili budovat zdravé a bezpečné vztahy s ostatními a přestali používat násilí jako prostředek k dosažení svých sexuálních tužeb.

§185 Znásilnění

„1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

³⁷ NOVOTNÝ, F., *Trestní zákoník 2010*. Praha: Eurounion, 2010, str. 246, 247.

a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,

b) na dítěti, nebo

c) se zbraní.

3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,

b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

5) Příprava je trestná.³⁸

³⁸ NOVOTNÝ, F., *Trestní zákoník 2010*. Praha: Eurounion, 2010, str. 338.

4 Determinanty a podněty kriminality mladistvých

Proces formování osobnosti mladistvých je podstatně ovlivněn různými faktory, které lze rozdělit do dvou hlavních kategorií: exogenních (vnějších) a endogenních (vnitřních).

Exogenní faktory, tedy vnější vlivy, mají v tomto procesu významné místo. Sociální prostředí, kde mladistvý vyrůstá, hraje klíčovou roli v utváření jeho osobnosti. Rodinné a školní prostředí patří mezi nejvýraznější determinanty, které formují hodnoty, chování a vnímání světa mladého jedince. Materiální prostředí, zahrnující faktory jako místo bydliště (vesnice či město), přírodní vlivy a klimatické podmínky, má také svůj podíl na formování vnějších vlivů.

Naopak *endogenní* faktory zahrnují biologické a genetické předpoklady. Jedinec zdědí určité vlastnosti po svých předcích, které mohou ovlivnit jeho chování a vnímání světa. Tyto předpoklady jsou přítomny již v průběhu těhotenství a ihned po porodu, což má vliv na vývoj osobnosti mladistvého. Můžeme tak konstatovat, že kombinace vnějších a vnitřních faktorů hraje klíčovou roli v procesu formování osobnosti mladistvých. Kromě exogenních a endogenních faktorů jsou dalšími podstatnými determinanty formování osobnosti mladistvých i psychosociální vlivy. Tyto vlivy zahrnují interakce s vrstevníky, vztahy s autoritami, širší sociální kontext a kulturu, do které jedinec patří. Vztahy s vrstevníky mohou formovat hodnoty a chování mladého jedince, ať už pozitivním nebo negativním směrem. Autority, jakými jsou rodiče, učitelé a další důležité postavy v životě mladistvého, také sehrávají klíčovou roli v jeho vývoji. Podpora a vedení ze strany autorit mohou vést k pozitivním výsledkům, zatímco nedostatek podpory nebo negativní interakce mohou mít negativní dopad na osobnost mladého jedince.³⁹

4.1 Exogenní faktory

4.1.1 Rodinné prostředí

Rodinné prostředí je z hlediska všech možných faktorů ovlivňující dítě to nejzásadnější, především v období raného dětství. Dítě je v této době vystaveno všem vlivům, které mohou působit na jeho chování v budoucnosti. Dítě se v rodině učí, pozoruje chování a jednání rodinných příslušníků, které následně napodobuje.

³⁹ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, B. *Člověk – psychosomatická bytost: k problému lidské sebereflexe*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. str. 13-27.

Rodina dítěti nastoluje v období sociálního učení hodnotové vzory a vzorce chování. Je velice pravděpodobné, že pokud dítě vyrůstá v prostředí, které se jeví jako rizikové a ve kterém dochází k různým projevům sociálních deviací, včetně kriminálního jednání, které může daná rodina považovat za “normální“ a přirozené, bude dítě toto chování automaticky napodobovat a následně opakovat.⁴⁰

Naopak ve správně fungující rodině, která dítě učí pravidlům, zásadám, společenským normám, sociální komunikaci a důslednosti, dítěti věnuje cit a láskyplné prostředí s minimálním počtem konfliktů je tak větší pravděpodobnost, že dítě bude samostatné, sociálně zralé a stane se z něj odpovědný jedinec. Rodina prochází v posledních desetiletích výraznými změnami. Dochází k poklesu sňatečnosti, porodnosti, narůstá podíl dětí narozených mimo manželské svazky a rozvodovost prudce stoupá.⁴¹

Zvyšuje se i počet jednotlivců žijících v tzv. single stavu, což znamená, že tyto osoby žijí samy bez partnerského vztahu. Dále vzrůstá i počet těch, kdo praktikují tzv. LATs (Living Apart Together). Tato zkratka by mohla být v češtině interpretována jako "partnerství žijící na půli cesty". Týká se lidí, kteří, byť jsou v partnerském vztahu, nezřizují společnou domácnost a spolu sdílejí čas pouze občas a pro určité účely.⁴²

Dochází k stále častějšímu trendu narození dětí mimo manželský svazek, neboť mnoho rodin se rozpadá a děti často vyrůstají pouze s jedním rodičem. Častým jevem je též absence otce, což zařazuje tyto děti mezi skupinu ohroženou různými sociálními deviacemi, včetně kriminality. Jako ukázáno výše, rozvoj delikvence může být ovlivněn celou řadou faktorů, mezi něž patří nedůslednost nebo spornost v rodičovské výchově, rozvodovost či nepříznivá ekonomická situace rodiny. Důležité je také zdůraznit, že vznik delikventního chování může být spojen s častými konflikty mezi sourozenci. Dle provedených výzkumů se rovněž objevuje trend nárůstu případů, kdy mladiství s delikventním chováním pocházejí z funkčních a dobře situovaných rodin.⁴³

Rodiny se podle převažujícího životního stylu dělí na:

- *Funkční rodina* – podporuje normální vývoj dítěte a plní všechny potřebné funkce – ekonomickou, biologickou, sociální a psychologickou. Tvoří přibližně 85 % ze všech rodin.

⁴⁰ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, str. 61, 62.

⁴¹ Tamtéž, str. 63.

⁴² MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010, str. 12.

⁴³ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, str. 101.

• *Funkčně oslabená rodina* – i přesto, že zde mohou existovat určité vady v jedné nebo více funkcích rodiny, ty nejsou natolik závažné, aby významně ohrozily rodinu nebo normální vývoj dítěte. Oba rodiče jsou schopni řešit své problémy, a v případě potřeby hledají externí pomoc, která bývá často jednorázová nebo krátkodobá. Tato kategorie zahrnuje přibližně 12 % rodin.

• *Dysfunkční rodina* – v této rodině se vyskytují závažné poruchy jednotlivých nebo všech funkcí rodiny, což ohrožuje celou rodinu a samozřejmě i vývoj dítěte. Rodiče nejsou schopni účinně řešit své problémy, což může vést k extrémním opatřením, jako je odebrání dítěte nebo omezení rodičovských práv. Přibližně 2 % rodin spadá do této kategorie.

• *Afunkční rodina* – v této rodině se vyskytují krizové poruchy a rodina nesplňuje svou základní funkci a poslání. Dítě v takové rodině je vážně ohroženo, až poškozeno, a v některých případech může být ohrožena i jeho existence. Snahy o nápravu obvykle selhávají, a proto je nezbytné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. Tato kategorie postihuje přibližně 2 % rodin.⁴⁴

4.1.2 Školní prostředí

Dítě tráví ve školním prostředí většinu svého volného času, a tak se škola stává významným sociálním faktorem, který významným způsobem ovlivňuje formování osobnosti mladých jedinců a zároveň může plnit preventivní roli v rámci prevence dětské delikvence. S nástupem do školy kolem šestého roku věku se dítě seznamuje s novým životním rytmem, jako jsou pravidelné časy vstávání, školní docházka a plnění domácích úkolů, připravujících ho na další školní den. Dítě přechází do nové sociální role žáka, kde se pravidelně setkává s novými interakcemi, například vztahem učitel-žák a interakcemi se spolužáky. V tomto kontextu se objevují nové autority, zastupované učiteli a dalšími vychovateli v školním prostředí, které je třeba akceptovat jako nové prameny autority.⁴⁵ První neúspěch ve škole může sloužit jako potenciální ukazatel budoucích problémů v chování jedince v pozdějším věku. Narůstající tlak ze strany rodičů na úspěch ve škole a náročnější požadavky učitelů mohou zesilovat potíže dítěte. Zásadním vlivem na dítě je také chování učitele, který by neměl selektovat žáky na ty, kteří jsou považováni za “horší” či “lepší”.

⁴⁴ DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986, str. 28.

⁴⁵ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, str. 65.

Nedostatek zájmu o „horší žáky“ se může projevovat nezájmem, špatným vztahem mezi učitelem a žákem, nebo dokonce agresivním chováním učitele. Všechny tyto faktory mohou vést jedince k delikventnímu chování, a to může zahrnovat vznik šikany, pokles školního výkonu a v extrémních případech i záškoláctví. Je klíčové věnovat pozornost těmto faktorům, které mohou ovlivnit rozvoj dítěte ve školním prostředí, a aktivně předcházet jejich negativním dopadům.⁴⁶

Záškoláctví je termín používaný pro situaci, kdy žák vědomě porušuje školní řád tím, že se záměrně a bez souhlasu rodičů vyhýbá účasti na školních výuce a zdržuje se mimo domov. Toto chování může být motivováno různými faktory, jako jsou strach a obava ze školy, nesprávně zvolený studijní obor, lenost, vliv vrstevníků, rodinné problémy nebo dokonce šikana.

Šikana představuje systematické a opakované napadání, obtěžování, vydírání a týrání, a to jak psychické, tak fyzické. Jak obětí, tak agresorem může být prakticky kdokoliv, a to bez ohledu na věkovou kategorii. Původ slova „šikana“ pochází z francouzského výrazu „chicane“, což lze přeložit jako „zlomyslné obtěžování, týrání, pronásledování a sužování.“

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v metodickém materiálu zařazuje šikanu do oblasti primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže. Právní definici šikany v našem právním řádu nenajdeme, nicméně Ministerstvo školství reagovalo na potřebu komplexního řešení této problematiky vydáním metodického pokynu MŠMT č. 28 275/2000-22.

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrášovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí, nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní, nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.“⁴⁷

⁴⁶ MARTÍNEK Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2015, str. 116.

⁴⁷ ČESKO. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení: MŠMT č. 28 275/2000-22*. In: *Metodický pokyn*. 2000, str. 1.

Mezi klíčové kriminogenní faktory ve školní výchově patří:

- Nepravidelná školní docházka
- Špatný prospěch
- Nevhodné chování žáků vůči učitelům a učitelů vůči žákům
- Arogantní přístup učitelů k žákům
- Špatná spolupráce rodičů se školou
- Nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy.⁴⁸

4.1.3 Sociální interakce ve vrstevnickém prostředí

V průběhu dospívání se jedince vyskytuje čím dál větší potřeba komunikace a interakce s jedinci ze stejné věkové kategorie – s vrstevníky, čímž slábne závislost na rodičích, rodině, a tím slábne i výchovná funkce školy. Pokud dítě nemá zázemí ve své rodině a rodina nefunguje, tak jak by měla, snaží se být přijat o to více svými vrstevníky. Vrstevnická skupina nebo také “parta“ do které se jedinec začlení bude pro něj důležitější než pro jedince, který vyrůstá ve funkční rodině, ve které je mu poskytována určitá podpora a snaží se dítě “vést dobrým směrem“. Dítě z “negativní“ party přejímá způsoby chování, názory, postoje ke škole, ke své rodině, k rodičům, k sexualitě, k penězům, ke kouření, k drogám, k alkoholu, k cigaretám a dalším negativně působícím faktorům na jeho dospívání.⁴⁹

Vrstevníci mohou působit na jedince aktivním povzbuzováním jako je překonání určitých vnitřních překážek, nebo vybízením k nějaké činnosti, avšak mladistvý díky nedostatku vyvinuté psychiky, ke které se řadí nedostatek zkušeností není schopen rozlišit a posoudit, zda ho dotyčná osoba či skupina ovlivňuje pozitivně či negativně. Často se jedná o nezákonnou činnost nebo o činnost, kterou ani dotyčný nemá v úmyslu provést, ale aby získal uznání od party, činnost provede.

„Mezi jednotlivé vlivy okolí patří:

- vliv daného regionu, zejména sídliště, kde mladistvý žije,
- rozpad tradičních norem jednání,
- ekonomická krize spojená s nezaměstnaností a špatnou finanční situací rodiny,
- nedostatek možností k pozitivnímu trávení volného času.“⁵⁰

⁴⁸ Chmelík, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, 2. rozšířené vydání, MV ČR, Praha 1998, str. 10.

⁴⁹ Tamtéž, str. 10, 11.

⁵⁰ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J., *Sociální patologie*, Hradec Králové, Gaudeamus, 2007, str. 65.

4.1.4 Média

V současné době, kdy jsme obklopeni médii, je téměř nemožné, aby se děti vyhnuly interakci se sociálními sítěmi, jako jsou například Instagram, Facebook, Tik Tok, Twitter, Snapchat a mnohé další. Tyto platformy mohou negativně ovlivnit psychiku a budoucí vývoj dětí, aniž by si toho možná byly plně vědomy. Tento vliv se ještě umocňuje prostřednictvím masmédií, včetně internetu, televize, večerních zpráv, rozhlasu, Netflixu a dalších streamovacích služeb. Je jednoznačně prokázáno, že existuje spojitost mezi každodenním vystavením se násilí v televizi a následným projevem agresivního chování u dětí a mladistvých.⁵¹

Děti dávají čím dál více přednost televizi a hlavně počítačům, než aby svůj volný čas naplnily produktivními aktivitami, sportem, nebo vzděláváním se na hudební nástroje. Čím více denních aktivit bude dítě mít, tím menší je pravděpodobnost, že bude páchat nelegální činnost.

4.2 Endogenní faktory

Endogenní faktory lze dále dělit na biologické (dědičné vlivy) a na vlivy osobnostní, které také mohou mít za vznik a rozvoj různých psychických poruch chování u dětí. Na základě těchto psychických poruch, může chování dětí posléze eskalovat až k sociálně patologickým jevům a posléze ke kriminálnímu jednání. Mezi další vnitřní faktory bychom mohli začlenit také poruchu osobnosti, příslušnost k pohlaví, odolnost vůči zátěži nebo také poruchu nebo oslabení centrálního nervového systému (CNS).

4.2.1 Biologické – genetické predispozice

Biologické vlivy zahrnují dědičné faktory, které ovlivňují chování organismu na základě genetické informace předané od rodičů. Například výskyt agresivity může být spojen s genetickými predispozicemi, ačkoliv tyto faktory pouze zvyšují pravděpodobnost působení vnějších vlivů. ADHD, jako biologická porucha, může mít vliv na soustředění, impulzivitu a chování dítěte.⁵²

⁵¹ KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. 1996. *Vzpoura deprivantů*. Praha: Akropolis, str. 207.

⁵² ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha, 2001. str. 33, 34.

4.2.2 Osobnostní faktory

Osobnostní vlivy zahrnují faktory jako nízká sebekontrola, nízká empatie, nedostatek sebedůvěry, impulzivita, nedostatek zodpovědnosti, nízká motivace, nedostatek seberegulace a sociální izolace. Tyto osobnostní faktory mohou hrát roli u mladistvých pachatelů a ovlivňovat jejich chování. Každý mladistvý pachatel je jedinečný, a faktory se mohou u jednotlivců projevovat různě, přičemž vhodná intervence a podpora mohou předejít negativním projevům těchto faktorů.⁵³

⁵³ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha, 2001, str. 35, 36.

5 Kontrola mládeže v rámci právního systému

V závěrečné kapitole teoretické části této práce se autorka věnuje opatřením, jež jsou ukládána mladistvým a dětem mladším 15 let za spáchání protiprávního jednání. Tato problematika je legislativně vymezena zákonem č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (ZSM), který stanoví věkovou hranici pro ukládání opatření pro osoby, jež v době spáchání trestného činu nepřekročily osmnáctý rok věku. Aby bylo možné mladistvému ukládat opatření, musí spáchaný trestný čin vykazovat míru závažnosti vyšší než malou, a to s ohledem na znaky provinění. Mladistvý má právo na obhájce do doby dosažení osmnácti let, a to i v případě, že by byl stíhán nebo odsouzen.

V průběhu trestního řízení ve věcech mladistvých je nutné dodržovat pravidla týkající se ochrany osobních údajů. Tato pravidla jsou pevně stanovena zákonem č. 218/2003 Sb., ZSM. Opatření pro ochranu veřejného zájmu jsou zaměřena na prevenci a minimalizaci rizik spojených s protiprávním chováním mladistvých. Zahrnují dohled a kontrolu ze strany sociálních pracovníků, pravidelné konzultace s odborníky a účast na prevenci delikventního chování. Hlavním cílem těchto opatření je aktivní zapojení mladistvého do společenského života a zabránění opakování protiprávního jednání. V případě, že soud shledá mladistvého vinným, neukládá mu trest, ale rozhoduje o takzvaném opatření. Tento postup je definován v rámci zákona č. 218/2003 Sb., ZSM v ustanovení § 10 odst. 1 ZSM.

Zákon uvádí tři druhy opatření ukládaná mladistvým:

- výchovná,
- ochranná,
- trestní opatření.

Soud může od uložení opatření ve výjimečných případech upustit (případně podmíněčně upustit).

„Pro použití trestních opatření platí obecná zásada, že mohou být použita, jen jestliže jiná opatření nebo zvláštní způsoby řízení by zřejmě nevedly k dosažení účelu zákona obsažená v ustanovení § 3 odst. 2 ZSM.“⁵⁴

⁵⁴ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. Praha : Linde, 2004, str. 9.

5.1 Výchovní opatření

Výchovní opatření ukládaná mladistvým upravuje zákon č. 218/2003 Sb., ZSM dle §15-20, ukládá je soud a v přípravném řízení je ukládá státní zástupce. Jedná se o mírnější druh sankce pro mladistvého a jsou uložena v případě, že je upuštěno nebo podmíněčně upuštěno od trestního opatření. Je tak snaha dát mladistvému možnost zamyslet se nad sebou a svým budoucím jednáním, zároveň také slouží jako preventivní opatření.

Výchovními opatřeními jsou:

- Dohled probačního úředníka/probační úředník – který systematicky a dlouhodobě monitoruje a pracuje s mladistvým v jeho přirozeném prostředí. Mladistvému je uložena povinnost pravidelného kontaktu s úředníkem Probační a mediační služby a aktivní spolupráce při následných činnostech.
- Probační program – zahrnující psychologické poradenství, sociální výcvik, vzdělávací a rekvalifikační programy, či jiné alternativní aktivity, které pomáhají mladistvému rozvíjet se v osobním životě.
- Výchovní povinnosti – zahrnující opatření k zajištění řádného života, jako například bydlení s rodičem, náhradu způsobené škody nebo podrobení se léčbě závislosti.
- Výchovní omezení – zahrnující například zákaz účasti na určitých akcích, zákaz kontaktu s konkrétními osobami nebo omezení užívání návykových látek.
- Napomenutí s výstrahou – soud nebo v přípravném řízení státní zástupce mladistvému důrazně připomene protiprávnost jeho činu a varuje ho před možnými důsledky, které by mu v budoucnu hrozily, pokud by se dopustil další trestné činnosti.⁵⁵

5.2 Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou ukládána pachatelům, kteří nejsou trestně odpovědní, zejména za účelem jejich léčby a výchovy. Specifická ustanovení týkající se těchto opatření lze nalézt v §21-23 zákona č. 218/2003 Sb., ZSM.

⁵⁵ Zákon č. 218/2003 Sb. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.* (§ 16-20 ZSM).

Mezi ochranná opatření patří:

- Ochranné léčení – se ukládá mladistvému v případě, že soud dojde k závěru, že potřebuje psychiatrickou, protialkoholní, protitoxikomanickou nebo sexuologickou léčbu. Je využíváno především u jednotlivců považovaných za nebezpečné, kteří nemohou být stíháni z důvodu nepřičetnosti, duševní poruchy nebo užívání návykových látek.
- Zabezpečovací detence – je v podstatě variací ochranného léčení, přičemž probíhá v uzavřeném zařízení spravovaném vězeňskou službou. To výrazně komplikuje možnost útěku ve srovnání s léčbou v lékařském zařízení. Je ukládáno zejména agresorům, sexuálním deviantům nebo psychopatickým recidivistům.
- Ochranná výchova – se vynucuje v případech, kdy o výchovu mladistvého nebylo dostatečně postaráno, stávající výchova byla zanedbána nebo prostředí, ve kterém mladistvý žije, neslouží jako záruka správné výchovy. Realizuje se ve speciálních ústavech pro mladistvé, jako jsou diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou nebo výchovné ústavy.
- Zabraní věci či jiné majetkové hodnoty – zahrnuje věci získané během trestné činnosti, které představují hrozbu pro bezpečnost, nebo majetek vlastněný mladistvým, u něhož bylo opomenuto uložení opatření.⁵⁶

5.3 Trestní opatření

Tato opatření jsou stanovena v ustanoveních §24-35 zákona č. 218/2003 Sb., ZSM. Mezi těmito opatřeními převažuje trestní opatření, které zároveň představuje nejpřísnější formu, jakou soud může mladistvému uložit. Tato opatření jsou užitá v situacích, kdy předchozí opatření nedovedla vést mladistvého k nápravě a řádnému životu, což je považováno za bezúčelné. Trestní opatření se aplikuje, pokud jsou splněny všechny znaky skutkové podstaty provinění a má podobu trestněprávního následku. Podstatou trestního opatření je způsobit pachateli patřičnou újmu, která povede k jeho nápravě a řádného života.

Mezi trestní opatření spadají:

- Obecně prospěšné práce – mohou být mladistvému uložena v rozsahu 50 až 150 hodin, které musí vykonat osobně, bezplatně, ve svém volném čase a do jednoho roku od uložení.

⁵⁶ Zákon č. 218/2003 Sb. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.* (§ 21, 22 ZSM).

- Domácí vězení – může být mladistvým uloženo až na dobu až dvou let.
- Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce – může být mladistvému uložena až na dobu 5 let.
- Peněžité opatření – může být uloženo v rozmezí 10 až 365 denních sazeb, přičemž denní sazba se pohybuje v rozmezí 100 Kč až 5 000 Kč. Opatření lze uložit pouze tehdy, je-li mladistvý výdělečně činný nebo to umožňují jeho majetkové poměry. *„Při přeměně peněžitého opatření v trestní opatření odnětí svobody se každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě počítá za jeden den odnětí svobody.“*⁵⁷
- Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu – je takzvaná pohružka peněžitým opatřením, přičemž mladistvému je stanovena zkušební doba. Porušili zkušební dobu a nedovede žít řádným životem, musí peněžité opatření zaplatit.
- Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty – se mladistvému ukládá, pakliže byla tato věc použita k trestnému činu nebo k tomu byla předurčena.
- Zákaz činnosti – nesmí být překážkou při přípravě na povolání mladistvého a nesmí trvat déle než 5 let.
- Vyhostění – lze uložit pouze cizincům, kteří nemají v České republice rodinu a nemají zde ani azyl.
- Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem – může být použito jako forma pohružky odnětím svobody. Mladistvému je stanovena zkušební doba, a pokud v ní nedovede žít řádným životem, bude muset vykonat odnětí svobody v příslušné věznici pro mladistvé, např. ve Světlé nad Sázavou, Heřmanicích, Pardubicích nebo Všehrdech u Chomutova.
- Odnětí svobody nepodmíněné – lze uložit pouze v případě, že by žádné jiné opatření nevedlo k dosažení účelu zákona – k nápravě mladistvého. Dolní hranice trestu nesmí přesáhnout jeden rok a horní hranice je 5 let odnětí svobody.⁵⁸

5.4 Sociálně-právní opatření

Orgán sociálně – právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) představuje instituci, jež se zabývá ochranou práv a zájmů dětí, které jsou vystaveny různým formám ohrožení. Tento orgán má za úkol zajistit, aby děti mohly vyrůstat v bezpečném a zdravém prostředí a měly zajištěn přístup ke zdravotní péči, vzdělání a dalším základním potřebám.

⁵⁷ Zákon č. 218/2003 Sb. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.* (§ 27 ZSM).

⁵⁸ Tamtéž, (§ 24-35 ZSM).

Orgán sociálně-právní ochrany dětí je zpravidla zřízen ve formě státní instituce a řídí se dle zákona č. 363/2021 Sb., který upravuje sociálně-právní ochranu dětí a změny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.⁵⁹ Hlavním posláním OSPOD je zhodnocování situací, kdy jsou děti ohroženy, poskytování pomoci a podpory rodinám, které pečují o děti, a vyřizování případů, kdy je nezbytné ochránit děti a umístit je do náhradní rodinné péče. Tato instituce spolupracuje s dalšími institucemi, jako jsou například soudy, státní zastupitelství, policie ČR a dalšími subjekty veřejné správy.

Jeho činnost je založena na principu zájmu a ochrany dítěte, který je prioritní a musí být dodržován při všech rozhodnutích, která se dětí týkají. OSPOD úzce spolupracuje s Probační a mediační službou (dále jen PMS), která se specializuje na poskytování komplexní podpory mladistvým a rodinám v náročných životních situacích. OSPOD aktivně sdílí s PMS informace o sociálně-právních opatřeních, což umožňuje efektivní koordinaci a poskytování individuálně přizpůsobené podpory. Odborná spolupráce obou institucí směřuje k rehabilitaci mladistvých a prevenci recidivy, přičemž pravidelná komunikace zajišťuje systematické monitorování postupu v souladu s poskytovanými opatřeními.

5.5 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba jsou dvě různé služby, které se věnují pomoci osobám v trestním řízení. Zatímco probační služba se zaměřuje na sledování a podporu lidí, kteří byli odsouzeni a mají podmíněný trest nebo jsou na propuštění pod dohledem, mediační služba poskytuje prostředky pro řešení konfliktů mezi různými stranami.

5.5.1 Probační služba

Probační služba je právní instituce, která se zabývá sledováním a podporou osob, které jsou podmíněně propuštěni z vězení nebo mají podmíněný trest. Probace pracuje s odsouzenými lidmi a jejich rodinami, aby jim poskytla podporu a pomohla jim se vrátit zpět do společnosti. Probace také sleduje a kontroluje, zda se mladiství, kteří jsou pod dohledem, řídí podmínkami svého trestu, jako například neopouštějí určitou oblast, nebo se nedostávají do konfliktů se zákonem, probace probíhá bez souhlasu pachatele.⁶⁰

⁵⁹ Zákon č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁶⁰ MATOUŠEK, Oldřich a kol. 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, str. 283.

5.5.2 Mediační služba

O probační a mediační službě se dá říci, že se jedná o:

„Mimosoudním zprostředkováním za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením.“⁶¹

Mediační služba se řídí zákonem č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě. Jejím hlavním úkolem je pomáhat zúčastněným stranám nalézt řešení konfliktů, které je pro všechny strany přijatelné, a tak předejít soudním sporům. Pracovníci této služby, probační pracovníci, se snaží prostřednictvím dialogu mezi stranami najít společné řešení konfliktů souvisejících s trestním řízením. Kromě toho se také podílejí na realizaci alternativních trestů a opatření, která mohou být mladistvému pachateli uložena. Cílem této služby je pomoci lidem zapojeným do trestního řízení vrátit se zpět do společnosti a předejít tak dalšímu porušování zákona. Tohoto cíle se snaží dosáhnout tak, že nabízí odbornou pomoc a podporu při řešení konfliktů, což může vést ke zlepšení vztahů mezi zúčastněnými stranami a snížení pravděpodobnosti recidivy.⁶²

⁶¹ Zákon č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě.

⁶² PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. Pravidla a standardy probační a mediační činnosti. Online. PMSČR. 2021. [cit. 2024-03-04].

6 Realizace empirické části práce

6.1 Interpretace výsledků

V této části práce jsou detailně analyzovány výsledky dotazníkového šetření, které proběhlo během února 2024. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 114 respondentů ve věku 15-21 let. Autorka práce záměrně zaměřila dotazníkové šetření na respondenty ve věkové kategorii 15-21 let, aby co nejvíce odpovídali věku mladistvých, kteří se typicky pohybují mezi 15 a 18 lety. Tím chtěla získat názory a zkušenosti lidí podobného věku, kteří jsou relevantní pro téma práce. Výsledky jsou prezentovány v pořadí odpovědí respondentů na jednotlivé otázky uvedené v dotazníkovém šetření v příloze č. I. Tyto otázky byly rovněž položeny dvěma odborníkům z Orgánů sociálně právní ochrany dětí a Probační a mediační služby v Plzni, aby potvrdili či vyvrátili předem získané odpovědi z dotazníkového šetření a poskytli odborné vyjádření k daným otázkám s cílem posílit odborný rozměr této práce. Některé pasáže obsahují přímé citace respondentů, aby byla zachována maximální objektivita a autentičnost. Tyto výroky a názory jsou dále diskutovány v závěrečné části této práce.

Autorka práce si stanovila dvě pracovní hypotézy:

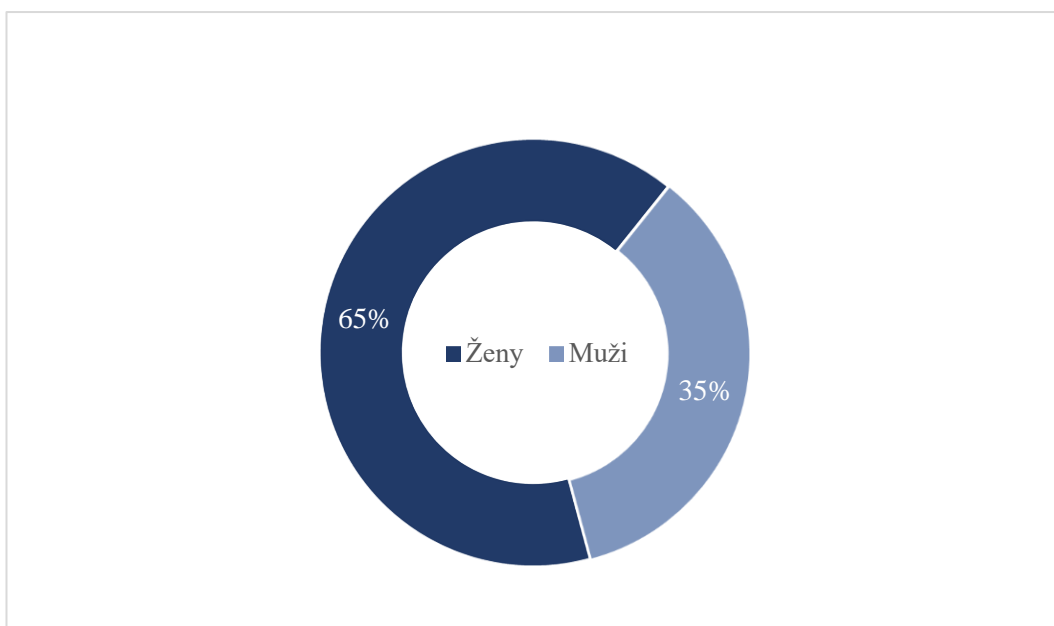
1. H1: Mladiství, kteří mají vyšší úroveň rodinné podpory a komunikace, budou mít nižší pravděpodobnost zapojení do trestné činnosti.
2. H2: Mladiství ženského pohlaví budou pravděpodobněji páchat trestnou činnost než mladiství mužského pohlaví.

V závěrečné části, nazvané Reflektivní analýza výsledků a diskuze, je provedeno srovnání a zhodnocení výsledků autorkou práce.

6.2 Rozbor dat a grafické zobrazení

Prvním bodem dotazníku byla otázka zaměřená na zjištění pohlaví respondentů. Výsledky ukázaly, že většinu účastníků tvořily ženy, a to s převahou 65 %, zatímco muži tvořili zbývajících 35 %, což je patrné z Grafu č. 1.

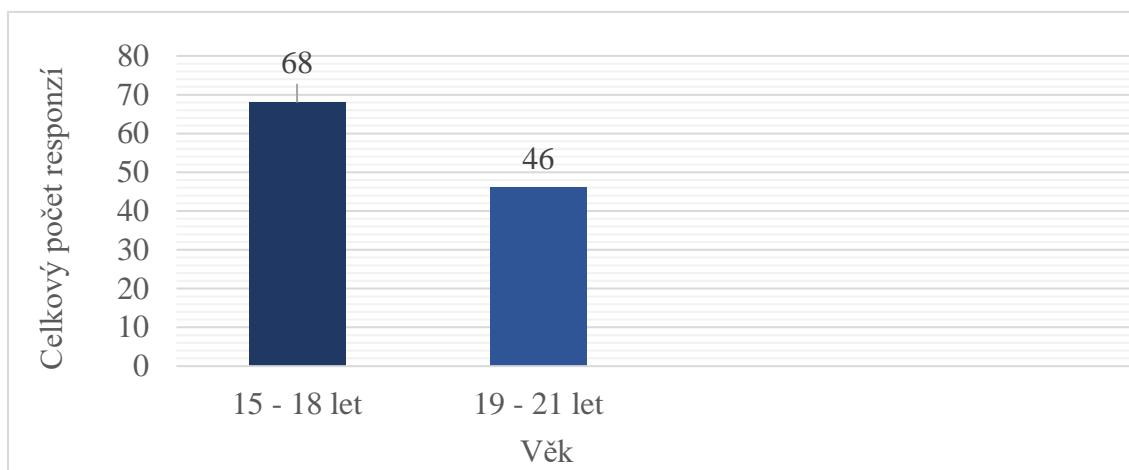
Graf č. 1 – Pohlaví respondentů (v %)⁶³

Graf č. 2 zobrazuje rozložení věkových kategorií respondentů, přičemž hlavním cílem bylo oslovení účastníků mladistvého věku a potažmo věku blízkému věku mladistvých. Přestože byl původně zaměřen na tuto věkovou skupinu (15-18 let), autorka práce se rozhodla zahrnout rozmezí věku od 15 do 21 let, aby zajistila pestřejší a reprezentativnější výsledky. Nejvyšší počet respondentů, konkrétně 68 osob, patřil do věkové kategorie 15-18 let, následovaný skupinou ve věku 19-21 let, která čítala 46 účastníků.

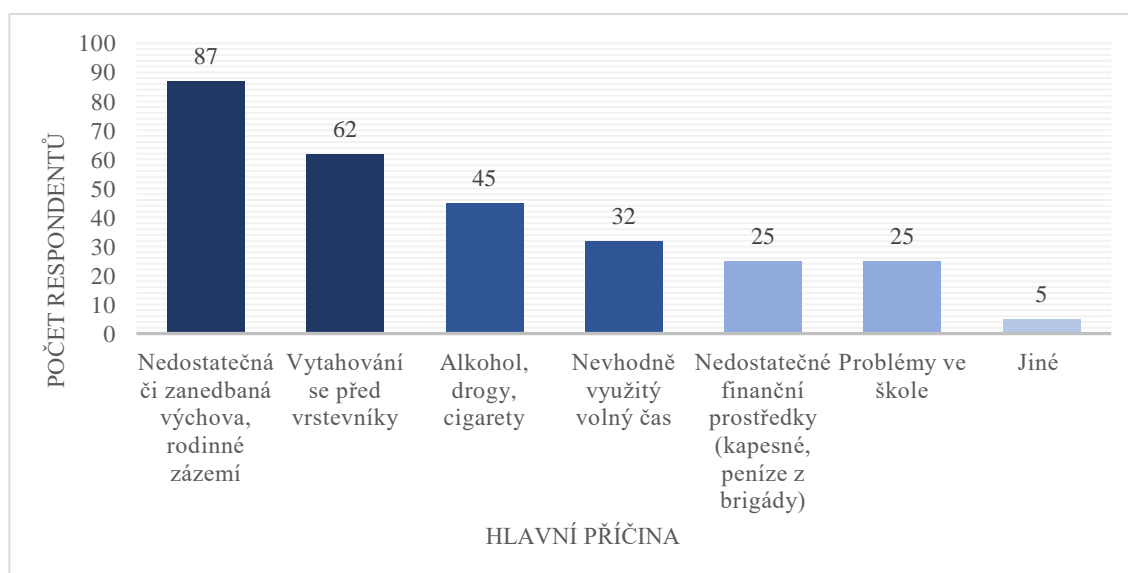
⁶³ Vlastní zpracování.

Graf č. 2 – Věkové rozmezí respondentů⁶⁴

Většina respondentů byla studenty středních hotelových škol, což naznačuje specifickou vzorku, který byl předmětem šetření. Dále byli zastoupeni i studenti různých oborů na vyšší odborné škole v Plzni, což ukazuje na různorodost respondentů z hlediska studijního zaměření. Tato diverzita vzdělání může ovlivnit výsledky šetření a jejich interpretaci, neboť různé studijní prostředí může formovat vnímání a motivaci mladých jedinců k delikventnímu jednání.

Graf č. 3 – Hlavní příčina delikvence mladistvých⁶⁵

⁶⁴ Vlastní zpracování

⁶⁵ Vlastní zpracování.

V grafu č. 3, který zaznamenává odpovědi respondentů na otázku týkající se hlavní příčiny nezákonného jednání mladistvých, převažuje názor 87 respondentů, kteří uvádějí nedostatečnou či zanedbanou výchovu v rodině jako hlavní faktor. Další četnou skupinu tvoří 62 respondentů, kteří identifikují jako příčinu vytahování se před vrstevníky či partou. Alkohol, drogy a cigarety byly označeny 45 respondenty, zatímco nevhodné využití volného času se dostalo na 32 odpovědí. Nedostatek finančních prostředků, problémy ve škole a další menší faktory byly také identifikovány. Tyto výsledky naznačují, že výchova a sociální interakce hrají významnou roli ve formování chování mladistvých a jejich náchylnosti k nezákonným činům. Je důležité poznamenat, že respondenti mohli odpovídat na více odpovědí současně.

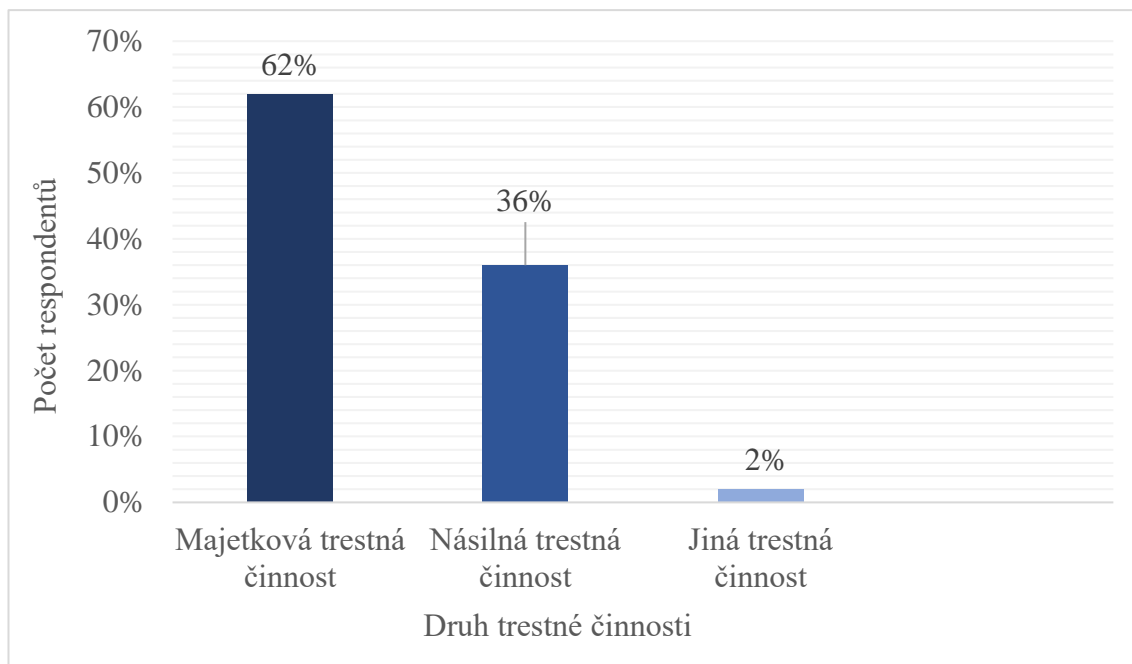
Kurátor pro děti a mládež, pan Mgr. Karel Němeček, vyjádřil svůj názor na danou otázku následovně: „*S kolegou, kurátorem, a panem vedoucím jsme se shodli, že příčin je více. Mohou to být rodina, škola, parta, a je to ovlivněno několika faktory, jako je užívání návykových látek atd.*“⁶⁶

Probační úřednice, paní Mgr. Ivana Kovářová Bártová, vyjádřila svůj názor na danou otázku následovně: „*Hlavní příčinu vidím v rodině, buď v dysfunkčním prostředí nebo v přítomnosti kriminální zátěže u jednotlivých členů rodiny. Často se jedná o problémové skupiny, psychická onemocnění nebo přenosový mechanismus mezi generacemi. Domnívám se, že rodina je hlavním zdrojem těchto problémů, zejména pokud se projevuje nezáměr rodičů, nedostatečná rodičovská kompetence a nepříznivý rodinný vzorec. Tuto skutečnost potvrzují i situace, kdy jsou děti umístěny do zařízení pro výchovnou péči. Nedávno jsme začali realizovat i probační programy, které zahrnují zapojení rodičů pachatelů do procesu rehabilitace. Zjišťujeme, že je prospěšné, když se rodiče aktivně podílejí na těchto programech, a právě proto plánujeme zvýšit jejich účast v rámci nových programů.*“⁶⁷

⁶⁶ Rozhovor s panem Mgr. Karlem Němečkem, kurátorem pro děti a mládež Úřadu městského obvodu Plzeň 2 – Slovany, ze dne 13. 2. 2024.

⁶⁷ Rozhovor s paní Mgr. Ivanou Kovářovou Bártovou, probační úřednicí střediska Probační a mediační služby v Plzni, ze dne 15. 2. 2024.

Graf č. 4 - Nejčastější páchaná trestná činnost (v %) ⁶⁸

Z výsledků grafu č. 4 vyplývá, že nejčastěji páchanou trestnou činností ze strany mladistvých je majetková trestná činnost, kterou uvádělo 61 respondentů, což představuje 62 % z celkového počtu respondentů. Následuje násilná trestná činnost, kterou uvádělo 41 respondentů, což představuje 36 %. Ostatní formy trestné činnosti byly identifikovány pouze u 3 respondentů, což představuje 2 %. Tato data poukazují na to, že trestná činnost mladistvých se často zaměřuje na majetek, což může být způsobeno různými faktory, jako je snaha získat prostředky na nezbytné potřeby, nedostatek finanční stability nebo absence jiných způsobů, jak získat požadované předměty.

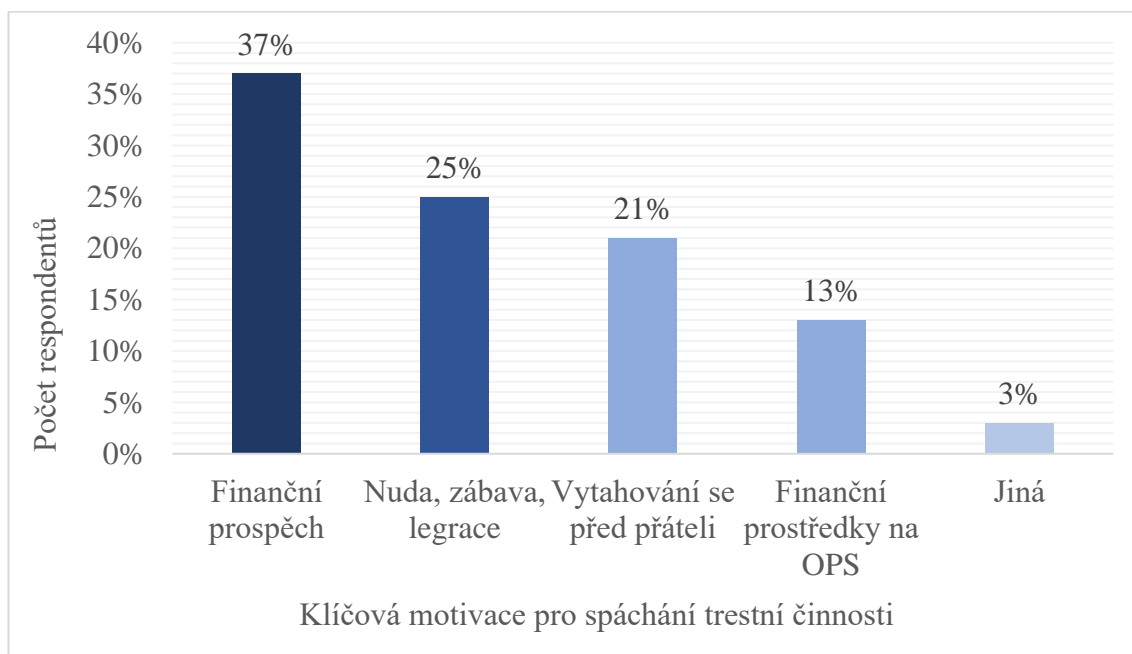
Kurátor pro děti a mládež, pan Mgr. Karel Němeček, vyjádřil svůj názor na danou otázku následovně: „Střídá se to rok od roku, jednou převažují majetkové trestné činy, jako jsou krádeže a vloupání, a zase jindy násilné trestné činy. Závisí to na období; například před 2-3 lety jsme neměli žádné násilné trestné činy. V posledním roce se stále opakují trestné činy spojené se sprejerstvím a poškozením cizího majetku.“⁶⁹

⁶⁸ Vlastní zpracování.

⁶⁹ Rozhovor s panem Mgr. Karlem Němečkem, kurátorem pro děti a mládež Úřadu městského obvodu Plzeň 2 – Slovany, ze dne 13. 2. 2024.

Probační úřednice, paní Mgr. Ivana Kovářová Bártová, vyjádřila svůj názor na danou otázku následovně: „Řekla bych, že je to půl napůl, záleží na období. V období Covidu a distanční výuky se hodně začala objevovat trestná činnost spojená se sexuálním podtextem, kde často docházelo k pohlavnímu styku mezi osobou starší patnácti let a nezletilou osobou mladší patnácti let, nebo dokonce mezi dvěma nezletilými osobami mladšími patnácti let. Tyto skutky se v té době vyskytovaly velmi často. S tím, jak měly děti více volného času, začaly se scházet v bytech a začala se objevovat i hodně násilná trestná činnost, včetně pití alkoholu, pohlavního styku, a dokonce i fyzických konfrontací. Majetková trestná činnost se začala objevovat přibližně od jara 2023. Máme hodně klientů, kteří se dopouštějí trestných činů spojených se sprejerstvím a poškozením cizího majetku. Každá doba přináší své vlastní trestné činy. Pokud jde o majetkovou trestnou činnost, řekla bych, že je jich trochu více než násilných, ale opakuji, že to záleží na období. Je to zhruba půl na půl. Také si všímáme nárůstu dětí s psychiatrickými problémy, které jsou pod psychiatrickou péčí, trpí ADHD, jsou léčeni psychotropními léky a mají různé formy emoční nestability.“⁷⁰

Graf č. 5 - Hlavní motivace pachatele trestné činnosti (v %)⁷¹

⁷⁰ Rozhovor s paní Mgr. Ivanou Kovářovou Bártovou, probační úřednicí střediska Probační a mediační služby v Plzni, ze dne 15. 2. 2024.

⁷¹ Vlastní zpracování.

Z výsledků grafu č. 5 vyplývá, že klíčovou motivací pro spáchání trestného činu mladistvými je podle odpovědí respondentů finanční prospěch, který uvádělo 42 respondentů, což představuje 37 % z celkového počtu respondentů. Následuje nuda, zábava, a legrace, což byla uvedena jako motivace 28 respondenty, což představuje 25 %. Další motivací bylo vytahování se před přáteli či vrstevníky, které uvádělo 24 respondentů, což představuje 21 %. Finanční prostředky na omamné a psychotropní látky (OPS) byly uvedeny 15 respondenty, což představuje 13 %. Jiná motivace byla zmíněna 3 respondenty, což představuje 3 %. Tyto výsledky naznačují, že pro mladistvého může být finanční prospěch a touha po zábavě důležitými faktory při rozhodnutí o spáchání trestného činu.

Kurátor pro děti a mládež, pan Mgr. Karel Němeček, vyjádřil svůj názor na danou otázku následovně: *„Jedna z klíčových motivací je rozhodně adrenalin; ti mladiství ho prostě vyhledají, aby je někdo přistihl při páchaní činu, a aby se sami zviditelnili. S tím jsme se shodli i s kolegy.“*⁷²

Probační úřednice, paní Mgr. Ivana Kovářová Bártová, vyjádřila svůj názor na danou otázku následovně: *„Určitě bych řekla, že sem patří nuda a nejistota ohledně toho, co dělat s volným časem. Často mají rizikové kontakty napříč různými partičkami. Myslím si, že často se snaží zapadnout do nějaké party z důvodů nedostatku sebevědomí, a proto tíhnou k zdánlivě zajímavým osobnostem, které už mají nějaké problémy, a snaží se s nimi vyrovnat nebo se zviditelnit. Určitě hrají rizikové vrstevnické kontakty klíčovou roli.“*⁷³

⁷² Rozhovor s panem Mgr. Karlem Němečkem, kurátorem pro děti a mládež Úřadu městského obvodu Plzeň 2 – Slovany, ze dne 13. 2. 2024.

⁷³ Rozhovor s paní Mgr. Ivanou Kovářovou Bártovou, probační úřednicí střediska Probační a mediační služby v Plzni, ze dne 15. 2. 2024.

Tabulka č. 1 – Stanovisko k trestní odpovědnosti mladistvých⁷⁴

Odpověď	Počet	Podíl
Nápravné zařízení pro mladistvé	28	25 %
Záleží na závažnosti provinění	23	20 %
Domácí vězení	18	16 %
Veřejně prospěšné práce	16	14 %
Stejná trestní odpovědnost jako u zletilých	11	10 %
Opatření dle zákona pro mladistvé	5	4 %
Zažití způsobené trestné činnosti (psychická újma)	4	4 %
Nevím	9	8 %

Dle výsledků z tabulky č. 1, kde respondentům byla položena otázka ohledně adekvátního trestu pro osobu ve věku 15-18 let, která spáchala trestný čin, lze konstatovat, že nejčastěji navrhovanou sankcí bylo zařazení těchto jedinců do nápravných zařízení pro mladistvé, což podporovalo 28 respondentů (25 %). Dále 23 respondentů (20 %) vyjádřilo názor, že vhodný trest by měl záviset na závažnosti provinění. Odpovědi zahrnovaly také návrhy, jako je domácí vězení, které preferovalo 18 respondentů (16 %), a veřejně prospěšné práce, na které se vyjádřilo 16 respondentů (14 %). Menší zastoupení získaly názory na rovnocennou trestní odpovědnost s dospělými (11 respondentů - 10 %), užití opatření dle zákona pro mladistvé dle zákona 218/2003 Sb. (5 respondentů - 4 %), a zažití způsobené trestné činnosti (psychické újmy) (4 respondentů - 4 %). Devět respondentů (8 %) uvedlo, že neví, jak by měla být taková osoba potrestána.

Kurátor pro děti a mládež, pan Mgr. Karel Němeček, vyjádřil svůj názor na danou otázku následovně: *„To záleží jednoznačně na individuálním posouzení a na konkrétním trestném činu, kterého se to dítě dopustilo. Spolupracujeme úzce s probační službou a také s rodinou, a domnívám se, že tato spolupráce je na velmi dobré úrovni. Děti k nám docházejí v rámci zvýšené pozornosti, přičemž se kontrolují jednou za čtrnáct dní se žákovskou knížkou na základě podnětu ze strany školy v souvislosti s přestupky. Poté navazujeme spolupráci s neziskovými organizacemi, jako je například Archa pro rodiny s dětmi nebo DOMUS, aby mohly spolupracovat s rodiči.*

⁷⁴ Vlastní zpracování.

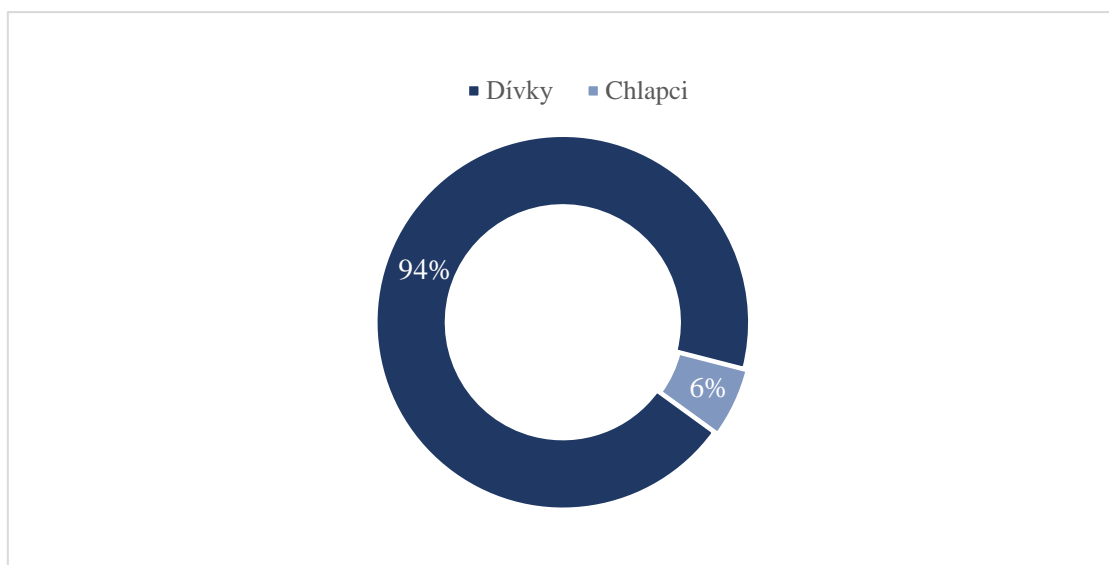
*Tento přístup docela funguje a osvědčuje se. Většinou se totiž jedná o děti z disfunkčních nebo neúplných rodin, což je situace, která převládá, zejména v lokalitě Petrohrad v Plzni.*⁷⁵

Probační úřednice, paní Mgr. Ivana Kovářová Bártová, vyjádřila svůj názor na danou otázku následovně: „*OSPOD často má hlubší znalost o těchto dětech než my, a tyto problémy začínají již ve škole. My se k nim dostáváme až ve chvíli, kdy spáchají trestný čin jako mladiství, a teprve potom začínáme zkoumat, zda je to jejich první prohřešek, nebo zda už měli předtím problémy, například ve škole nebo v jiných situacích. Naším úkolem před soudem je zjistit ideálně i názory rodičů a projednat s nimi: co se stalo, proč se to stalo, jaký mají názor na současnou situaci a jak by se dalo problém řešit. Snažíme se předložit soudu návrh na trest, který by byl vhodný v daném případě, což často závisí na závažnosti provinění a možnostech, které máme k dispozici. Pokud není možné uložit mladistvému výchovné opatření a musíme uvalit trestní, snažíme se zvolit opatření, která jsou vhodná k dané trestné činnosti. Například v případě majetkové trestné činnosti často navrhuje práci, pokud to osoba zvládne a nepřekáží to ve studiu. Pokud vidíme, že je vhodné podpořit i rodinu, navrhuje dohled, abychom mohli spolupracovat s rodinou. V případě drogové problematiky často navrhuje testování v ambulanci -21, kde jsou přítomní terapeuti, kteří s nimi pracují. Snažíme se uzavřít dohody mezi všemi stranami (PMS-klient-organizace), abychom mohli vstoupit do řízení s potřebnými informacemi a sledovat vývoj situace. Nelze tedy jednoznačně říci, jak by měla být osoba potrestána, ale snažíme se vyhodnotit, jaká je situace, zda se jedná o opakovaný problém, a jaká je závažnost situace.*“⁷⁶

⁷⁵ Rozhovor s panem Mgr. Karlem Němečkem, kurátorem pro děti a mládež Úřadu městského obvodu Plzeň 2 – Slovany, ze dne 13. 2. 2024.

⁷⁶ Rozhovor s paní Mgr. Ivanou Kovářovou Bártovou, probační úřednicí střediska Probační a mediační služby v Plzni, ze dne 15. 2. 2024.

Graf č. 6 - Rozdíly mezi pohlavími v páchání trestné činnosti (v %) ⁷⁷

Z výsledků grafu č. 6 vyplývá, že k velké převažující většině byli jednoznačně označeni chlapci, což uvedlo 107 respondentů, což představuje 94 % všech respondentů. Zbývajících 7 respondentů, což je 6 %, zastávalo názor, že trestnou činnost spíše páchají dívky. Tato výrazná tendence ke spojování trestné činnosti s mužským pohlavím může být důležitým faktorem při navrhování preventivních opatření či strategií zaměřených na snižování kriminality u mládeže. Dále může odrážet existující stereotypy a genderové normy ve společnosti, které ovlivňují vnímání a očekávání v oblasti chování mladistvých.

Kurátor pro děti a mládež, pan Mgr. Karel Němeček, vyjádřil svůj názor na danou otázku následovně: „S kolegy jsme dospěli k závěru, že momentálně převládají chlapci. Samozřejmě máme i případy, kde jsou zapojeny dívky, avšak většinou jsou to chlapci. Podíl chlapců je odhadem kolem 70 %.“⁷⁸

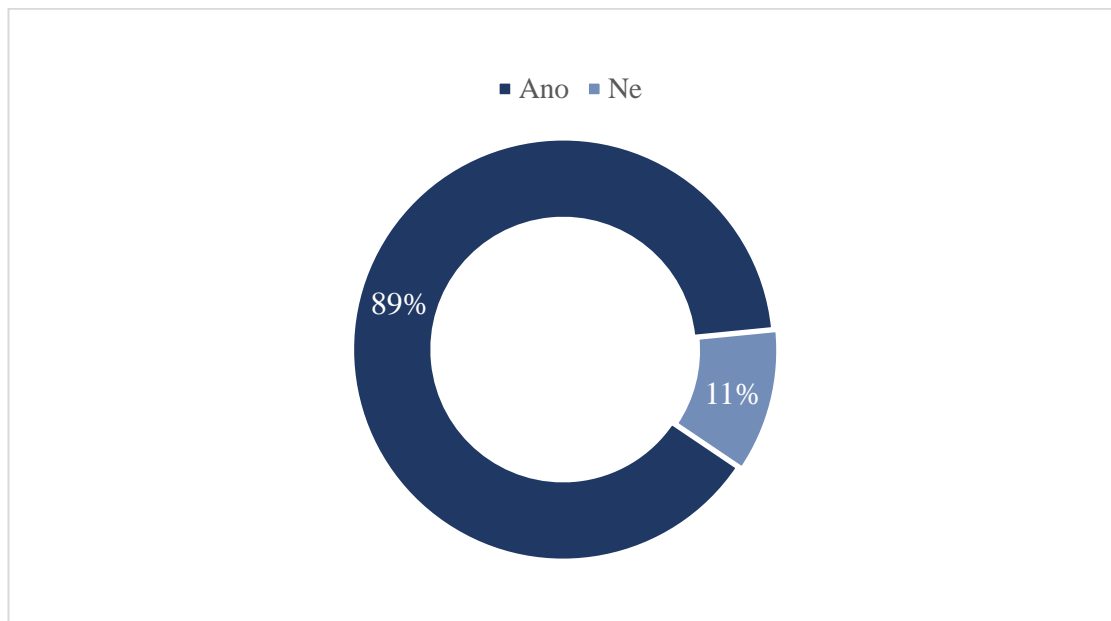
Probační úřednice, paní Mgr. Ivana Kovářová Bártová, vyjádřila svůj názor na danou otázku následovně: „Jednoznačně, převažují chlapci. Buď to se dívky neproviní, nebo jsou schopny své jednání lépe maskovat. Odhaduji, že asi pouze jedna šestina trestné činnosti je spáchána dívkami, zatímco zbytek připadá na chlapce. Často jsou to dívky, které se snaží zviditelnit nebo se vyrovnat ostatním ve své partě, což někdy vede k násilnému jednání, jako jsou potyčky nebo verbální šikana.“

⁷⁷ Vlastní zpracování.

⁷⁸ Rozhovor s panem Mgr. Karlem Němečkem, kurátorem pro děti a mládež Úřadu městského obvodu Plzeň 2 – Slovany, ze dne 13. 2. 2024.

*Další aspekt spočívá v tom, že se dívky někdy zamilují do distributora návykových látek a podílejí se na jejich distribuci. U dívek je krádež méně běžná než u chlapců.*⁷⁹

Graf č. 7 – Vliv životních podmínek na motivaci k delikventnímu jednání (v %)⁸⁰

Z pohledu grafu č. 7 lze konstatovat, že většina respondentů, konkrétně 101 (což představuje 89 %) z celkového počtu 114 účastníků, se shodla na tom, že zlepšení životních podmínek dětí a dospívajících má potenciál snížit jejich motivaci k provádění delikventních činů. Tato výrazná shoda názorů naznačuje, že většina dotázaných vidí přímou spojitost mezi prostředím, ve kterém mládež vyrůstá, a pravděpodobností, že se zapojí do nelegálních aktivit. Na druhou stranu, menšina 13 respondentů (11 %) nesdílela tento názor, což ukazuje na existenci různých perspektiv a názorových odlišností v této otázce.

Kurátor pro děti a mládež, pan Mgr. Karel Němeček, vyjádřil svůj názor na danou otázku následovně: *„Určitě, rodina hraje klíčovou roli. Pokud v rodině nefunguje správně, může to způsobit velké problémy. Často se setkáváme s dětmi z disfunkčních rodin, kde situaci komplikuje například přítomnost nového partnera matky, na kterého děti nejsou zvyklé. Tato situace může vést k mnoha problémům, jako je nedostatek respektu vůči matce a absenci otcovské autority.*

⁷⁹ Rozhovor s paní Mgr. Ivanou Kovářovou Bártovou, probační úřednicí střediska Probační a mediační služby v Plzni, ze dne 15. 2. 2024.

⁸⁰ Vlastní zpracování.

Často se setkáváme s případy záškoláctví, kde děti odmítají poslouchat rodiče, a s únikem z domova do part. Někdy rodiče nemají na děti čas kvůli pracovním povinnostem nebo podnikání, což může vést k formování part a k užívání drog, gamblerství, a dokonce i k prostituci. ⁸¹

Probační úřednice, paní Mgr. Ivana Kovářová Bártová, vyjádřila svůj názor na danou otázku následovně: *„Jistě, rodina má zásadní vliv na formování chování mladých jedinců. Podmínky, ve kterých žijí, mají významný dopad na jejich rozhodnutí a jednání. Rodinné prostředí, finanční situace a emoční podpora rodičů jsou klíčové faktory. Někdy se stává, že nedostatek finančních prostředků vedle k nelegálním aktivitám, jako je krádež. Emoční dostupnost a komunikace v rámci rodiny jsou také důležité, protože mohou ovlivnit, jak se dítě vyrovnává s životními situacemi. Často se setkáváme s případy, kdy by dítě mělo potenciál zvládnout obtížné situace, ale neposkytovaná podpora ze strany rodiny je brzdí. V takových případech se často zamýšlíme nad tím, zda by ústavní výchova nebyla lepší alternativou než setrvání v nepodporujícím rodinném prostředí. Stále jsem přesvědčena, že klíčovým faktorem je vztah mezi rodičem a dítětem, který má zásadní vliv na jeho chování, včetně sklonů k trestné činnosti. Většina našich klientů pochází z rozvrácených rodin, kde často nejsou oba biologičtí rodiče přítomní. Časté stěhování je dalším faktorem, který má vliv na jejich situaci.* ⁸²

Tabulka č. 2 - Vliv kvalitního trávení volného času na trestnou činnost mladistvých⁸³

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	102	89 %
Ne	3	3 %
Další uvedené vlivy	9	8 %

Z výsledků tabulky č. 3, kde byla 114 respondentům položena otázka ohledně vlivu kvalitního trávení volného času na trestnou činnost mladistvých, vyplývá, že většina respondentů, konkrétně 102 (což představuje 89 %), souhlasila s tím,

⁸¹ Rozhovor s panem Mgr. Karlem Němečkem, kurátorem pro děti a mládež Úřadu městského obvodu Plzeň 2 – Slovany, ze dne 13. 2. 2024.

⁸² Rozhovor s paní Mgr. Ivanou Kovářovou Bártovou, probační úřednicí střediska Probační a mediační služby v Plzni, ze dne 15. 2. 2024.

⁸³ Vlastní zpracování.

že kvalitní trávení volného času může ovlivnit trestnou činnost mladistvých. Naopak pouze 3 respondenti (3 %) odpověděli záporně.

Zajímavý je také fakt, že 9 respondentů (8 %) uvedlo, že s touto tezí souhlasí, ale dále rovněž zdůraznili vliv dalších faktorů na páchaní trestné činnosti mladistvých. Mezi tyto faktory patří okolí, ve kterém se mladiství pohybují, společenské vlivy a prostředí, v němž se pohybují, rozvodovost rodičů a dopad na průběh výchovy, vyrůstání v dětských domovech, kde může chybět rodičovská autorita, a také časté spory mezi rodiči. Tato zjištění podporují názor, že rodinné zázemí a kvalita výchovy hrají významnou roli při formování chování mladistvých a jejich náchylnosti k trestným činům.

Kurátor pro děti a mládež, pan Mgr. Karel Němeček, vyjádřil svůj názor na danou otázku následovně: *„Kvalitní trávení volného času hraje významnou roli. Vždy se klientů ptáme, zda se aktivně věnují nějakým činnostem, sportují, protože to je základ. Volnočasové aktivity jsou klíčové. Máme možnost posílat je do zařízení jako je Radovánek nebo spolupracujeme se Salesiánským střediskem pro mládež. Díky této spolupráci mají děti možnost pravidelně docházet i v případě, že jejich rodiny nemají finanční prostředky. Tam mají možnost zahrát si kulečnick nebo se doučovat. Dále spolupracujeme s organizacemi jako jsou Ponton, Tady a Ted', a Blízký soused. Jsme vděční za existenci těchto neziskových organizací, které mohou s dětmi trávit čas, pořádat tábory a podobně. Tato spolupráce se osvědčila jako velmi úspěšná.“⁸⁴*

Probační úřednice, paní Mgr. Ivana Kovářová Bártová, vyjádřila svůj názor na danou otázku následovně: *„Trávení volného času má skutečně zásadní vliv, protože většina našich klientů nemá systematicky organizovaný volný čas. Podle odhadů je to až v 80 % případů dětí, které jsou dětmi ulice, nebo opustily zájmy spojené se sportem.“⁸⁵*

⁸⁴ Rozhovor s panem Mgr. Karlem Němečkem, kurátorem pro děti a mládež Úřadu městského obvodu Plzeň 2 – Slovany, ze dne 13. 2. 2024.

⁸⁵ Rozhovor s paní Mgr. Ivanou Kovářovou Bártovou, probační úřednicí střediska Probační a mediační služby v Plzni, ze dne 15. 2. 2024.

Tabulka č. 3 - Strategie účinné prevence delikventního jednání mladistvých⁸⁶

Odpověď	Počet	Podíl
Řádná výchova	31	27 %
Více volnočasových aktivit a koníčků (např. v podobě sportu)	29	25 %
Zlepšení životních podmínek	21	18 %
Větší důraz na zájem ze strany rodinných příslušníků	8	7 %
Začlenění do volnočasových aktivit (letní tábory, skaut atd.)	7	6 %
Šíření osvěty	6	5 %
Nevím/ neprůkazné	4	4 %
Psychická podpora a včasné vypořádání nesrovnalostí	3	3 %
Pracovní zařazení (např. v podobě brigády)	3	3 %
Zpřísnění ukládaných opatření	2	2 %

V tabulce č. 3 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku týkající se efektivních opatření k prevenci trestné činnosti mládeže. Celkový počet respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli, činil 114. Nejčastější odpovědí bylo navrhované opatření “řádná výchova“, kterou označilo 31 respondentů, což představuje 27 % všech odpovědí. Dále 29 respondentů (25 %) uvádí, že více volnočasových aktivit a koníčků, například sportovních, by mohlo přispět k prevenci trestné činnosti. Zlepšení životních podmínek bylo navrženo 21 respondenty (18 %). Menší počet respondentů se vyjádřil pro větší zájem rodinných příslušníků (8 respondentů, což je 7 %) nebo začlenění mládeže do různých volnočasových aktivit, jako jsou letní tábory nebo skaut (7 respondentů, což představuje 6 %). Osvětu považuje za důležitou 6 respondentů (5 %). Někteří respondenti si nebyli jisti nebo neodpověděli (4 respondenti, 4 %). Psychickou podporu a včasné vypořádání nesrovnalostí v období dospívání dítěte navrhovali 3 respondenti (3 %), stejně jako pracovní zařazení (3 respondenti, což je 3 %). Pouze 2 respondenti (2 %) zmínili zpřísnění ukládaných opatření.

⁸⁶ Vlastní zpracování.

Kurátor pro děti a mládež, pan Mgr. Karel Němeček, vyjádřil svůj názor na danou otázku následovně: „*Osvěta hraje klíčovou roli v prevenci kriminality. Městská policie i Policie ČR pravidelně navštěvují školy a pořádají besedy s dětmi. Existuje řada projektů zaměřených na prevenci kriminality, které se snaží informovat mládež o rizicích a důsledcích nezákonného jednání. Tyto besedy a projekty přispívají k osvětě a vzdělávání dětí ohledně zákonů a bezpečnosti, což může snížit jejich náchylnost k trestné činnosti.*“⁸⁷

Probační úřednice, paní Mgr. Ivana Kovářová Bártová, vyjádřila svůj názor na danou otázku následovně: „*Myslím si, že by bylo skvělé, kdyby zde existovala organizace, která by se zaměřovala na práci s rodinami našich klientů a pomáhala zlepšovat kompetence jejich rodičů. Měla by být dostupná pro rodiny ve sociální nouzi, nabízela by terapeutickou práci a rodinnou terapii, zkrátka kvalitní odborné služby podobné těm, které existují v systému například v Norsku, kde se tato přístupnost velmi osvědčila. V takových systémech se pracuje s každým jednotlivcem a následně se tyto intervence integrují. Podobným způsobem funguje i plzeňská ambulance -21. Bohužel však chybí financování pro tyto služby, jak pro samotné služby, tak pro rodiny v sociální nouzi.*“⁸⁸

6.1 Hypotézy

V této části práce jsou formulovány hypotézy, které vycházejí z výzkumného problému a stanovených cílů. Tyto hypotézy slouží k testování specifických vztahů mezi sledovanými proměnnými a umožňují ověřit platnost teoretických předpokladů. Každá hypotéza reprezentuje konkrétní očekávaný vztah mezi proměnnými, který je zkoumán v rámci této problematiky. V této části práce je rovněž popsán metodický postup testování hypotéz a použité analytické metody pro zpracování dat. Jednotlivé hypotézy jsou podrobeny analýze na základě statistických testů, které umožňují ověřit jejich platnost či neplatnost. Výsledky analýzy hypotéz jsou detailně diskutovány v kontextu dosažených dat a interpretovány v souvislosti s teoretickým rámcem práce. Tato část práce přináší hlubší analýzu mezi sledovanými proměnnými a umožňuje komplexní zhodnocení dosažených výsledků v kontextu stanovených výzkumných hypotéz.

⁸⁷ Rozhovor s panem Mgr. Karlem Němečkem, kurátorem pro děti a mládež Úřadu městského obvodu Plzeň 2 – Slovany, ze dne 13. 2. 2024.

⁸⁸ Rozhovor s paní Mgr. Ivanou Kovářovou Bártovou, probační úřednicí střediska Probační a mediační služby v Plzni, ze dne 15. 2. 2024.

H1: Mladiství, kteří mají vyšší úroveň rodinné podpory a komunikace, budou mít nižší pravděpodobnost zapojení do trestné činnosti.

H2: Mladiství ženského pohlaví budou pravděpodobněji páchat trestnou činnost než mladiství mužského pohlaví.

V dalším kroku budou tyto hypotézy podrobeny analýze a statistickému testování, aby bylo možné ověřit jejich platnost či neplatnost v rámci empirických dat získaných z dotazníkového šetření a rozhovorů.

6.2 Vyhodnocení hypotéz

Po analýze získaných dat z dotazníkového šetření a rozhovorů s odborníky lze konstatovat následující vyhodnocení hypotéz:

H1: Mladiství, kteří mají vyšší úroveň rodinné podpory a komunikace, budou mít nižší pravděpodobnost zapojení do trestné činnosti.

Tato hypotéza se potvrdila. Odborník z oboru sociální práce, pan Mgr. Němeček, potvrdil, že *„Rodinná podpora a komunikace hrají zásadní roli v prevenci kriminality mladistvých. Kvalitní rodinné vztahy a podpora ze strany rodičů mohou snížit riziko delikventního chování u mládeže.“* Z dotazníkového šetření vyplývá, že 76 % respondentů, kteří hodnotili svou rodinnou podporu jako vysokou a úroveň komunikace v rodině jako efektivní, deklarovalo nižší sklon k trestné činnosti.

H2: Mladiství ženského pohlaví budou pravděpodobněji páchat trestnou činnost než mladiství mužského pohlaví.

Tato hypotéza byla vyvrácena. S ohledem na výsledky dotazníkového šetření a názory odborníků je zřejmé, že převažujícím pohlavím spojeným s trestnou činností jsou mladiství chlapi. Odborníci, stejně jako většina respondentů, uvádějí vysoký podíl chlapců mezi mladistvými, kteří jsou zapojeni do trestné činnosti. Navíc probační úřednice Mgr. Kovářová Bártová zdůraznila, že případy zapojení dívek do trestné činnosti jsou méně časté a odhaduje, že pouze menší část trestné činnosti je spáchána dívkami. Získané poznatky tak vyvrací hypotézu, která předpokládala vyšší pravděpodobnost zapojení mladistvých ženského pohlaví do trestné činnosti.

6.3 Reflektivní zhodnocení výsledků a diskuze

Hlavním cílem bakalářské práce, který si autorka práce stanovila již v úvodu, byla analýza motivace mladistvých pachatelů k trestné činnosti, a to jak z teoretického, tak praktického hlediska. K naplnění tohoto cíle bylo využito kvalitativní metody získávání dat prostřednictvím dotazníkového šetření a odborných rozhovorů s pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí a probační a mediační služby v Plzni. Tímto přístupem byl posílen odborný rozměr práce, přičemž poznatky a zkušenosti získané od pracovníků byly klíčové pro tvorbu této práce. Analýza tohoto tématu zdůrazňuje, že se jedná o závažný problém zejména v období dospívání, kdy se formuje osobnost jedince. Tato problematika vyžaduje pozornost a komplexní zhodnocení, které se snaží porozumět příčinám, motivacím a možným preventivním opatřením.

Otázky v empirické části byly formulovány tak, aby reflektovaly řešenou problematiku. V první otázce bylo zjišťováno pohlaví respondentů, ve druhé otázce věk respondentů. Autorka záměrně zaměřila dotazníkové šetření na respondenty ve věkové kategorii 15-21 let, aby co nejlépe odpovídali věkové skupině mladistvých, kteří se typicky pohybují mezi 15 a 18 lety. Tím chtěla získat názory a zkušenosti osob stejného věku, které jsou relevantní pro téma práce. Ve třetí otázce autorku nepřekvapilo, že respondenti i odborníci shodně vnímají rodinné zázemí, výchovu a rodinu jako klíčový aspekt prevence trestné činnosti. Čtvrtá otázka zkoumala převažující typ trestné činnosti, kde výsledky ukázaly, že respondenti převážně uváděli majetkovou trestnou činnost, přičemž odborníci zdůraznili, že dominantní forma trestné činnosti se mění v závislosti na době a aktuální situaci. Pátá otázka se týkala hlavní motivace pro spáchání trestné činnosti, kde převažujícím faktorem byl finanční prospěch, avšak názory odborníků se v tomto ohledu lišily. Kurátor pro mládež zdůraznil adrenalin jako klíčovou motivaci, zatímco probační úřednice viděla jako hlavní motivaci nudu a nedostatek vědomostí o využití volného času. V šesté otázce, týkající se adekvátního potrestání, respondenti většinou preferovali nápravná zařízení pro mladistvé, přičemž odborníci zdůraznili individuální posouzení každého případu. Obě instituce zdůraznily, že úzce spolupracují a aktivně hledají nejvhodnější opatření s cílem minimalizovat negativní dopady na potrestaného jedince v budoucnosti. V sedmé otázce, kde byly zkoumány rozdíly mezi pohlavími v trestné činnosti, respondenti převažujícím dílem uváděli chlapce. Toto tvrzení rovněž potvrdili oba odborníci, a to v přesnosti přesahující 70 %.

V osmé otázce byl zkoumán vliv životních podmínek na motivaci k delikventnímu jednání. Z pohledu respondentů bylo jednoznačně konstatováno, že tento vliv je významný, a že zlepšení životních podmínek dětí a dospívajících má potenciál snížit jejich motivaci k páčání trestných činů. Toto tvrzení bylo podpořeno i oběma odborníky, kteří zdůraznili, že jedním z nejzásadnějších faktorů je rodinné prostředí; pokud je rodina dysfunkční nebo finančně nezávislá, může se to negativně projevit na budoucím chování dětí. Devátá otázka se zaměřovala na vliv kvalitního trávení volného času na delikventní chování. Výrazná většina respondentů potvrdila, že kvalitní trávení volného času má pozitivní vliv na snižování delikventního chování. Tento názor sdíleli i oba odborníci. Autorku práce tento výsledek nepřekvapil, neboť sama zastává tvrzení, že „*dítě, které si hraje, nezlobí.*“ V poslední otázce byla zkoumána strategie účinné prevence delikventního chování mladistvých. Respondenti jednoznačně označili kvalitní výchovu za klíčový prvek prevence. Dále byla často zmíněna potřeba poskytování více volnočasových aktivit a rozvoje koníčků. Velký důraz byl kladen na zlepšení životních podmínek, včetně stability a podpory rodinného prostředí. Kurátor pro mládež zdůraznil roli osvěty a zmínil různé projekty a besedy ve školách zaměřené na prevenci kriminality. Probační úřednice navrhl, aby existovala organizace, která by se specializovala na práci s rodinami klientů a pomáhala jim zlepšovat rodičovské dovednosti, zejména v sociálně slabých rodinách.

Na základě empirické analýzy zkoumané problematiky autorka práce formuluje konkrétní doporučení:

Prvním doporučením je posílení preventivních opatření. Investice do osvěty, vzdělávání a podpory rodin v rizikových situacích je nezbytná pro snížení kriminality mládeže. Tímto způsobem můžeme podpořit rozvoj rodičovských dovedností a posílit vazby v rodině, což je klíčové pro prevenci delikventního jednání.

Druhým doporučením je rozvoj resocializačních programů a jejich implementace do alternativních forem trestů, které mohou přinést efektivní nástroje pro nápravu chování mladistvých pachatelů a jejich reintegraci do společnosti. Tímto způsobem můžeme zabránit recidivě a poskytnout mladým lidem druhou šanci.

Třetím doporučením je podpora kvalitního trávení volného času. Nabídka sportovních, kulturních a vzdělávacích aktivit může odvést mladé lidi od rizikového chování a posílit jejich sociální a osobnostní rozvoj. To může vést k větší angažovanosti v pozitivních činnostech a snížení motivace k páčání trestných činů.

Závěr

Závěrem lze konstatovat, že motivace mladistvých pachatelů k páčání trestné činnosti je velmi složitá a individuální. Při prevenci trestné činnosti u mladistvých je důležité brát v úvahu různé faktory, jako jsou vztahy v rodině, vzdělání, zdravotní stav a další okolnosti. Když dojde k trestnému činu, rehabilitace by měla být zaměřena na především na podporu pozitivního chování a snižování rizika opakování trestné činnosti. Celkově je nutné mít na paměti, že prevence a rehabilitace trestné činnosti u mladistvých vyžaduje komplexní přístup a podporu zdravého rozvoje. Když hovoříme o motivaci mladistvých pachatelů, musíme brát v úvahu, že každý jednatel je odlišný a každý může mít jiné motivy, které ho vedou k trestné činnosti. Mezi časté motivy spojené s trestnou činností mladistvých patří touha po zisku, odpor vůči autoritám, hledání adrenalinových zážitků, pocit bezmoci a osamělosti, ale i nedocnění. Vzdělání hraje také důležitou roli v prevenci trestné činnosti u mladistvých. Nedostatek školního vzdělání nebo příležitostí k vzdělávání může mít vliv na to, jak mladiství vidí svou budoucnost. Mladiství, kteří nevidí žádné možnosti v životě, mohou mít tendenci hledat způsoby, jak získat peníze rychle, což může vést k trestné činnosti. Rodinná situace také hraje důležitou roli v motivaci mladistvých pachatelů. Mladiství, kteří nejsou dostatečně podporováni svou rodinou, mohou mít tendenci hledat pozitivní zpětnou vazbu od jiných členů společnosti. Pokud takovou pozitivní zpětnou vazbu nenajdou, mohou hledat pozornost a potvrzení způsobem, který není pro společnost přijatelný, například skrze trestnou činnost.

Prevence trestné činnosti u mladistvých musí být zaměřena na podporu pozitivních životních stylů a vytvoření prostředí, která podporují zdravý rozvoj. To může zahrnovat posilování vztahů a podporu v rodině, podporu ve vzdělání a pracovního uplatnění, vytváření příležitostí pro zábavu a volnočasové aktivity, včetně sportu a umění, a podpory zdravého životního stylu. Mladiství, kteří se již dostali do kontaktu s trestnou činností, potřebují individuální podporu, která jim pomůže vyrovnat se s jejich konkrétními problémy a situacemi. V této souvislosti mohou být užitečné například terapeutické programy, které pomáhají mladistvým rozvíjet dovednosti řešení konfliktů, zvládnání emocí a podobně. Mladiství pachatelé se často potýkají s dalšími problémy, jako jsou závislost na alkoholu, drogách, nebo duševní problémy jako například depresivní stavy nebo úzkostné poruchy.

Proto je důležité, aby rehabilitační programy poskytovaly podporu v této oblasti, aby byly účinné a vedly k trvalé změně chování mladistvých.

V konečném důsledku je prevence a rehabilitace trestné činnosti u mladistvých dlouhodobým procesem, který musí být koordinován a podporován mnoha různými institucemi a organizacemi, včetně škol, rodin, terapeutů a soudů. Všichni zúčastnění musí pracovat společně na vytváření pozitivního a bezpečného prostředí pro mladistvé, kde budou moci vyrůstat a rozvíjet se v souladu s normami společnosti. Prevence trestné činnosti u mladistvých by měla být zaměřena na prevenci rizikových faktorů, podporu ochranných faktorů a vytváření prostředí, které podporují pozitivní chování.

Výstupy této práce a doporučení mohou posloužit jako základ pro budoucí výzkum a implementaci opatření zaměřených na snižování motivace, která mladé jedince vede k trestné činnosti. Tímto tvrzením autorka vyvozuje, že hlavní záměr práce byl úspěšně dosažený.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. s. 140. ISBN 08-040-86.
2. FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 216 s. ISBN 978-80-7380-521-0.
3. CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2., upravené a rozšířené vydání. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1998. s. 122.
4. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 286 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
5. KOHOUTEK, Rudolf. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM, 2000. 263 s. ISBN 80-7204-156-8.
6. KOUKOLÍK, František a DRTILOVÁ, Jana. *Vzpouza deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Makropulos. Praha: Galén, 2006. 326 s. ISBN 978-80-7262-410-2.
7. KRAUS, Blahoslav a HRONCOVÁ, Jolana. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudemus, 2007. 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.
8. MAREŠOVÁ, Alena; HAVEL, Radovan; MARTINKOVÁ, Milada a TAMCHYNA, Miroslav. *Násilná kriminalita v nejisté době*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. 140 s. ISBN 978-80-7338-149-3.
9. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. 192 s. ISBN 978-80-247-5309-6.
10. MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. 184 s. ISBN 978-80-7367-739-8.
11. MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
12. NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
13. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5.
14. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: příručka pro studenty*. Praha: Portál, 2005. 185 s. ISBN 80-7178-923-2.

15. ŠČERBA, Filip a COUFALOVÁ, Bronislava. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. 320 s. ISBN 978-80-7502-131-1.
16. ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena. *Člověk-psychosomatická bytost*. K problému lidské sebereflexe. 3. vydání. Brno: Vydavatelství MU, 2003. 231 s. ISBN 80-210-2730-4.
17. ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002. 231 s. ISBN 80-86473-08-2.
18. ZOUBKOVÁ, Ivana; NIKL, Jaroslav a ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Kriminalita mládeže*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. 89 s. ISBN 80-7251-070-3.

Elektronické zdroje

1. Probační a mediační služba. Pravidla a standardy probační a mediační činnosti. Online. PMSČR. 2021. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/12/onas_zakladdokumenty_pravidlaastandardy_2021.pdf. [cit. 2024-03-04].

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Metodický pokyn č. 28 275/2000-22. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. In: Metodický pokyn. 2000, str. 1-11. Dostupné také z: https://www.msmt.cz/file/9644_1_1/.
2. ČESKO. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 sb., o sjednání úmluvy o právech dítěte. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1991, Částka 22/1991. str. 1-11. Dostupné také z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/1991/104/0000-00-00>.
3. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Sbíрка zákonů České republiky. 2003, Částka 79/2003. str. 4030-4052. Dostupné také z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2003/218/2023-01-01>.
4. ČESKO. Zákon č. 363/2021 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2021, Částka 161/2021. str. 4404-4472. Dostupné také z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2021/363/2023-12-30>.
5. ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

(zákon o Probační a mediační službě). In: Sbírnka zákonů České republiky. 2000, Částka 74/2000. str. 3616-3621. Dostupné také z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2000/257/2022-02-01>.

Ostatní zdroje

1. Rozhovor s panem Mgr. Karlem Němečkem, kurátorem pro děti a mládež Úřadu městského obvodu Plzeň 2 – Slovany, ze dne 13. 2. 2024.
2. Rozhovor s paní Mgr. Ivanou Kovářovou Bártovou, probační úřednicí střediska Probační a mediační služby v Plzni, ze dne 15. 2. 2024.
3. MIZEROVÁ, Nad'a. *Dotazníkové šetření na téma Motivace mladistvých pachatelů k trestné činnosti*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.survivo.com/survey/d/J3G0Q9E0J6C5P9F2H>. [cit. 2024-03-23].

Komentáře

1. BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2015. 293 s. ISBN 978-80-7478-848-2.
2. DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2015. 1568 s. ISBN 978-80-7478-790-4.
3. JELÍNEK, Jiří a MELICHAROVÁ, Dita. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů* Praha: Linde, 2004. 144 s. ISBN 80-7201-493-5.
4. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. 976 s. ISBN 978-80-7502-120-5.
5. JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Glosátor. Praha: Leges, 2016. 1273 s. ISBN 978-80-7502-106-9.
6. KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2012. 968 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
7. NOVOTNÝ, František. *Trestní zákoník 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010. 838 s. ISBN 978-80-7317-084-4.

Seznam zkratk

ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder

CNS – Porucha nebo oslabení centrálního nervového systému

ČR – Česká republika

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

OPS – Omamné a psychotropní látky (drogy)

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

PMS – Probační a mediační služba

TŘ – Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád),
ve znění pozdějších předpisů

TZ – Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ZSM – Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy
a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších
předpisů

Seznam tabulek a grafů

Tabulky

Tabulka č. 1 – Stanovisko k trestní odpovědnosti mladistvých.....	47
Tabulka č. 2 - Vliv kvalitního trávení volného času na trestnou činnost mladistvých ...	51
Tabulka č. 3 - Strategie účinné prevence delikventního jednání mladistvých.....	53

Grafy

Graf č. 1 – Pohlaví respondentů (v %).....	41
Graf č. 2 – Věkové rozmezí respondentů.....	42
Graf č. 3 – Hlavní příčina delikvence mladistvých.....	42
Graf č. 4 - Nejčastější páchaná trestná činnost (v %)	44
Graf č. 5 - Hlavní motivace pachatele trestné činnosti (v %)	45
Graf č. 6 - Rozdíly mezi pohlavími v páchání trestné činnosti (v %).....	49
Graf č. 7 – Vliv životních podmínek na motivaci k delikventnímu jednání (v %)	50

Seznam příloh

Příloha I - Textový dokument dotazníkového šetření

Příloha II – Rozhovor PMS

Příloha III – Rozhovor OSPOD

Příloha IV - Projekt prevence kriminality mládeže

Příloha I - Textový dokument dotazníkového šetření

Vážení respondenti,

jsem studentkou posledního ročníku studijního programu bezpečnostně právní činnost. V rámci své bakalářské práce realizuji dotazníkové šetření, jehož cílem je analýza a pochopení hlavních motivů nezletilých k páchání trestných činů, identifikovat příčiny takového jednání, zkoumat faktory ovlivňující nezletilé a porozumět tomu, co je k takovému chování především motivuje.

Ráda bych Vás proto požádala o několik minut vašeho času k vyplnění následujícího dotazníku. Vaše účast je dobrovolná a zcela anonymní.

Děkuji Vám za vaši spolupráci,

Nad'a Mizerová, DiS.

1. Jaké je Vaše pohlaví?
 - a) Žena
 - b) Muž

2. Jaký je Váš věk?
 - a) 15–18
 - b) 19-22
 - c) 23-25

3. Jak by podle Vás bylo možné charakterizovat hlavní příčinu nezákonného jednání mladistvých osob?
 - a) Nedostatečná či zanedbaná výchova (rodinné zázemí)
 - b) Problémy ve škole
 - c) Nevhodně využitý volný čas
 - d) Vytahování se před vrstevníky
 - e) Alkohol, drogy, cigarety
 - f) Nedostatečné finanční prostředky (kapesné, peníze z brigády)
 - g) Jiné

4. Myslíte, že mladiství mají větší sklony k majetkovým trestným činům, nebo spíše k těm násilným?
 - a) Majetková trestná činnost
 - b) Násilná trestná činnost
 - c) Jiná trestná činnost

5. Co by podle Vás mohlo být klíčovou motivací pro potenciálního pachatele trestného činu?
 - a) Finanční prospěch (peníze)
 - b) Finanční prostředky na drogy
 - c) Vytahování se před kamarády
 - d) Nuda, zábava, legrace
 - e) Jiná

6. Jak by podle Vás měla být potrestána osoba, která spáchala nějaký trestný čin ve věku 15–18 let?

7. Myslíte, že trestnou činnost provádějí spíše dívky nebo chlapci?
 - a) Dívky
 - b) Chlapci

8. Domníváte se, že zlepšení životních podmínek dítěte/dospívajícího může snížit motivaci k delikventnímu jednání?
 - a) Ano
 - b) Ne

9. Myslíte si, že kvalitní trávení volného času může ovlivnit trestnou činnost páchanou mladistvými?
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Jaký další vliv Vás napadá, uveďte:

10. Jak by se podle Vás efektivně dalo předcházet trestné činnosti ze strany nezletilých?

Příloha II – Rozhovor PMS

Tato příloha obsahuje doplňující otázky k rozhovoru s probační úřednicí ze střediska Probační a mediační služby v Plzni.

1. Jaké jsou hlavní výzvy, se kterými se setkáváte při práci s mladistvými pachateli?

„Osobně považuji za výzvu situace, kdy mám klienta a nerozumím úplně tomu, co je skutečným základem jeho problému. Dále je pro mě výzvou pracovat s tímto klientem na nalezení a provádění změn, které mu mohou pomoci překonat jeho obtíže a zkrátka přijít na to, jak mu nejlépe pomoci.“

2. Jaká opatření a strategie se ukázaly jako účinné při práci s mladistvými, kteří spáchali trestnou činnost?

„Ty výchovná opatření, zvláště probační programy, na ty nedáme dopustit, ať už jde o individuální nebo skupinové přístupy. Možnost přizpůsobit opatření konkrétním potřebám klienta je pro nás důležitá a účinná. Naše strategie spočívá v tom, že jednáme s klienty s respektem a otevřeně, poskytujeme jim potřebné informace a podporu, ale neřídíme je přímo. Snažíme se je motivovat k tomu, aby si sami uvědomili správný směr a rozhodli se odpovědně s ohledem na jejich věk. Kvalitní spolupráce je často důsledkem toho, jak se k nim chováme, jak je respektujeme a podporujeme.“

3. Jaké jsou nejlepší postupy pro prevenci recidivy u mladistvých pachatelů? Jaké služby a programy jsou v této oblasti účinné?

„To jsou ty programy, zejména individuální programy od neziskových organizací, jako je Člověk v tísni, a skupinový program Arteda, které jsou pro nás klíčové. V Artedě pracuje etoped, který spolupracuje se střediskem výchovné péče, a tato synergie mezi různými službami umožňuje efektivnější pomoc klientům.“

4. Jaké jsou klíčové cíle při práci s mladistvými pachateli a jakým způsobem se tyto cíle promítají do vaší každodenní práce s nimi?

„Zásadním cílem našeho úsilí je samozřejmě předcházet recidivě a podněcovat pozitivní změnu u našich klientů, aby mohli nalézt smysl a naplnění života bez toho, aniž by museli něco páchat. Často se zaměřujeme na identifikaci pozitivních zdrojů v jejich životě, které by jim mohly poskytnout oporu a motivaci ke změně. Důležitou roli zde hrají jejich vlastní cíle a ambice, které se snažíme podpořit a uskutečnit.“

Zapomněla jsem zmínit, že mentální limity jsou také důležitým faktorem, kterým se zabýváme, a snažíme se klientům pomoci překonat překážky a dosáhnout jejich plného potenciálu.“

5. Jaká jsou doporučení pro zlepšení intervencí a prevence trestné činnosti mladistvých, která vychází z vaší praxe a zkušeností?

„Osobně bych si přála absolvovat výcvik v krizové intervenci. Myslím si, že je důležité mít možnost se vzdělávat v oblastech, které považujeme za potřebné pro naši práci, protože často nejsme na hodně věcí připravení.“

6. Jaká jsou doporučení pro posílení spolupráce mezi organizacemi a institucemi, které se zabývají mladistvými pachateli, aby se zlepšil celkový přístup k této problematice?

„Myslím si, že Plzeň je jako dobrá loď, kde spolupráce funguje skvěle. Jako probační služba pořádáme jednou za tři měsíce tzv. “týmy pro mládež“, které zahrnují Plzeň-město, Plzeň-sever a Plzeň-jih. Tyto týmy jsou určeny pro soudce a státní zástupce pracující s mladistvými, ale také zástupce z probačních programů a pro všechny kurátory z plzeňských obvodů. Na těchto setkáních se diskutuje o aktuální situaci týkající se trestné činnosti, nových trendech a případech, které se vyskytly během daného období. Důležitou součástí jsou i kauzistiky a společné hledání možných řešení a strategií. Občas pozveme i zástupce nových neziskových organizací, kde naši klienti mohou vykonávat práci, a také pracovníky z ambulance -21 nebo Pontonu. Tato pravidelná setkání nám skutečně pomáhají v naší celkové vzájemné spolupráci a koordinaci práce.“

Příloha III – Rozhovor OSPOD

Tato příloha obsahuje doplňující otázky k rozhovoru s kurátorem pro děti a mládež z Orgánu sociální právní ochrany dětí.

1. Jaké jsou hlavní výzvy, se kterými se setkáváte při práci s mladistvými pachateli?

„Snažíme se zabránit další trestné činnosti těchto dětí tím, že spolupracujeme s jejich rodinou nebo s neziskovými organizacemi. Cílem je zabránit návratu pachatele zpět sem.“

2. Jaké jsou nejlepší postupy pro prevenci recidivy u mladistvých pachatelů? Jaké služby a programy jsou v této oblasti účinné?

„Účinné služby jsou propojené s Probační a mediační službou a jsou součástí programů jako je Program na cestě a program prostřednictvím Artedy. V rámci Artedy je klíčovou osobou vedoucí v centru výchovné péče (SVP), která je zároveň klíčovým pracovníkem neziskové organizace Arteda, která pracuje s dětmi. Je dobré, že tyto programy přijímají jak chlapce, tak dívky, ale momentálně je znatelný nárůst počtu případů.“

3. Jaké vlivy má prostředí, ve kterém mladistvý pachatel vyrůstá, na jeho chování a motivaci k trestné činnosti?

„Kromě rodiny je určitě důležité i prostředí ve škole. Škola může být pro děti velkou motivací a je to podle mě klíčový faktor. Například v našem obvodu máme velmi dobrou spolupráci s řediteli škol. Nicméně s narůstajícím počtem ukrajinských dětí se kapacita škol stává nadměrnou. V důsledku toho se často setkáváme s problémy, když má některé dítě obtíže s učiteli nebo neshody ve škole. Žádáme tedy o změnu ohledně přestupu, ale přemístění dětí do jiné školy v rámci našeho obvodu je obtížné kvůli přetížení kapacit. Momentálně jsou totiž tyto kapacity přeplněné, a tak se zároveň snažíme navázat spolupráci i s magistrátem obvodu ve věci školství a mládeže.“

4. Jaká jsou doporučení pro zlepšení intervencí a prevence trestné činnosti mladistvých, která vychází z vaší praxe a zkušeností?

„Já si osobně myslím, že klíčem je multidisciplinární přístup a spolupráce mezi všemi zúčastněnými subjekty. To zahrnuje Orgány sociálně-právní ochrany dětí, Policii České republiky, Probační službu, Státní zastupitelství, soudy, školy, pedagogicko-psychologická zařízení, diagnostické ústavy a střediska výchovné péče. Bohužel, v dnešní době není propojení mezi těmito subjekty stále tak úplné, jak by mělo být.“

Příloha IV – Projekt prevence kriminality mládeže

JAK SI ZKOMPLIKOVAT ŽIVOT

JAK TO ŘEŠIT ZJISTÍŠ NA WWW.BEZPECNAPLZEN.EU

JÍZDA NA ČERNO

Pokud nemáš na lístek, jdi pěšky. Malá pokuta naroste ve velký dluh. Je také dobré si jízdné předplatit, abys na lístky nemusel myslet.

Nejlepší je mít jízdenku!

SEX A SEXOVÁNÍ S NĚKÝM POD 15 LET

Když je někomu méně než 15 let, nesmí mít sex, ani provádět sexuální věci.

Nejlepší je počkat, až budete mít oba občanku!

SPREJOVÁNÍ A TAGOVÁNÍ

Když budeš fixem nebo sprejem něco tvořit, můžeš někomu poškodit jeho majetek. Každá zeď i výloha někomu patří a vyčištění je dost drahé.

Nejlepší je legální plocha!

BITKAŘENÍ

Rvačka je trestným činem. Když se musíš bránit, pak musí být obrana přiměřená. Vyhnout se bitce není slabost. Je to známka zdravého rozumu.

Nejlepší je odejít včas!

KOUŘENÍ TRÁVY

Trávu nesmíš nikdy prodávat, darovat, podat jointa, ani ji mít u sebe. Kouřit trávu je vždy přestupek!

Nejlepší je nehulit!

KRÁDEŽE

Krást se nemá! Je to přestupek a může být i trestný čin. Pokud něco potřebuješ nebo chceš, tak si na to vydělej v práci.

Nejlepší je nekrást!

ŠIKANA A TROLLING NA SÍTI

Na netu nesmíš nikomu vyhrožovat, nadávat, vydírat jej nebo ho pronásledovat. Nesmíš používat cizí profil. Policie tvou aktivitu může vždy vystopovat.

Nejlepší je neprovokovat!

NÁLEZ PLATEBNÍ KARTY

Když najdeš platební kartu, nikdy ji nepouživej. Odesnes ji do banky nebo na policii.

Nejlepší je kartu nebrat nebo ihned odevzdat!

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Bezpečná Plzeň

point 14

PONTON
prostor pro změnu